

**Examensarbete i fördjupningsämnet
Religionsvetenskap**

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Digitala verktyg i spåren av en pandemi

En kvalitativ undersökning av digitalt lärande i
religionskunskapsämnet på gymnasiet

*Digital tools in the wake of a pandemic
A qualitative study of digital learning in religious studies
at the upper secondary level*

Emil Cederholm

Anton Nilsson

Ämneslärarexamen, 300 hp

Examinator: Erica Lundqvist

Handledare: Erik Alvstad

Förord

Denna studie har genomförts av Emil Cederholm och Anton Nilsson. Då vi båda två har ett intresse för digitala verktyg och hur vi kommer att kunna nyttja dessa i vår framtida yrkesroll har denna studie varit ytterst intressant att genomföra. Vi har arbetat tillsammans under hela ämneslärarutbildningen och finner ett bra samarbete oss emellan. Vi har utformat texten tillsammans men Anton har lagt mer tid på tidigare forskning och Emil har lagt mer arbete på metod och teoretiska perspektiv.

Vi skulle vilja tacka vår handledare Erik Alvstad som har hjälpt oss att finna litteratur samt väglett oss i vårt skrivande. Vi vill även tacka lärarna vi har intervjuat som har ställt upp trots att tiden kan ha varit knapp. Vidare vill vi även tacka vänner, klasskamrater och Josefin som har korrekturläst och gett oss input på vårt arbete. Vi vill även tacka Zoegas som har gett oss styrka och energi under denna process.

Sammandrag

Syftet med denna studie är att undersöka hur digitalt lärande och undervisning sker under Covid-19 pandemin i religionskunskapsämnet på gymnasienivå. Vi vill också synliggöra religionslärares uppfattning om hur elevers lärande eventuellt påverkas av det digitala lärande som följt Covid-19 pandemin. För att få svar på frågeställningarna genomförs det en kvalitativ intervjustudie utifrån en hermeneutisk ansats. Intervjuerna skedde utifrån en semistrukturerad intervjuguide. Empirin som kommit ifrån våra sex intervjuer har tolkats utifrån hermeneutiken som metod. Under rubriken tidigare forskning lyfts forskning om fjärr- och distansundervisning men även om digital undervisning som helhet. Resultatet visar att digitaliserat lärande är problematiskt för elevers lärande eftersom undervisningen saknar dynamisk kommunikation och att lärarna inte kan utföra sin undervisning som de vill och bör. Resultatet visar även att den digitala undervisningen inte skiljer sig särskilt mycket ifrån den fysiska undervisningen. Vilket vi lyfter fram som något problematiskt och eventuellt som ett framtida forskningsämne då lärarna eventuellt inte utnyttjar de digitala verktyg en lärare har tillgång till optimalt.

Nyckelord: Covid-19, Didaktik, Digitalt lärande, Digitala verktyg, Hermeneutik, Lärare, Lärande, Intervju, Tolkning, Kvalitativ metod, Religionskunskap, Gymnasieskolan

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Teoretiska perspektiv och begrepp	3
3.1 Den tolkande ansatsen - Hermeneutiken	3
3.2 Vad betyder egentligen lärande?	4
3.2.1 Vad är digitalt lärande?	4
3.3 Didaktik	5
4. Samhällsöverblick och tidigare forskning	7
4.1 Överblick av samhället och bakgrund till skolstängningarna	7
4.2 Elevers digitala diskussion	7
4.3 Gelfgren & World of Warcraft	9
4.4 Ed-tech kool-aid speak	10
4.5 Skolverkets forskningsöversikt om digitalt lärande	11
4.6 Dafgård och videokonferenser	12
5. Metod	13
5.1 Kvalitativ metod	13
5.2 Val av metod inför intervjuer	13
5.3 Urval av respondenter	14
5.4 Genomförande av intervjuer	14
5.5 Begränsningar och styrkor med vårt val av metod	15
5.6 Vetenskapsrådets forskningsetiska principer	16
5.7 Metod för analys av intervjuer	16
6. Resultat och analys	17
6.1 Vilka är lärarna?	18
6.2 Elevers lärande	19
6.2.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar	22
6.3 Didaktiska verktyg	23
6.3.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar	25
6.4 Framtiden	26
6.4.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar	28
7. Slutsats och diskussion	29
7.1 Slutsatser	29
7.1.2 Digitaliserat lärande under Covid-19 pandemin	29
7.1.3 Lärarnas uppfattning om lärandet under Covid-19 pandemin	29
7.2 Resultatdiskussion	30
7.2.1 Misstankens hermeneutik	33
7.3 Metoddiskussion	34

7.4 Kunskapsbidrag	35
7.5 Fortsatt forskning	35
8. Källförteckning	37
8.1 Tryckta källor	37
8.2 Digitala källor	38
Bilaga 1 - Intervjuguide	40
Bilaga 2 - Samtyckesblankett	42
Bilaga 3 - Inlägg på Facebook	45
Bilaga 4 - Kompletteringsfråga	46

1. Inledning

Under våren 2020 drabbades världen av en pandemi vid namn Covid-19 (även kallat Coronaviruset eller SARS-CoV-2). Pandemin spreds som en löpeld. Toalettpappret tog slut i butiker över hela Sverige, andningsmasker köptes upp och livsmedelsbutiker vädjade om att människor inte skulle köpa mer förnödenheter än vad de faktiskt behövde. Är det en apokalyptisk film som beskrivs eller världsläget 2020? Världshälsoorganisationen har bestämt att Covid-19 är det officiella namnet vilket står för coronavirus disease 2019 och även den benämning vi kommer att använda oss av. De första bekräftade fallen dök upp i Hubeiprovinns i östra Kina under december 2019. Virusets spridning via droppsmitta och kontaktsmitta vilket gör att det har en snabb spridning. Covid-19 har skapat en mediastorm och hela länder har gått in i karantän. Världen över kan man se effekterna av Covid-19 och med den följer åtgärder för att minska spridningen. En av dessa är skolstängningar vilket har lett till en övergång till digitala studier på distans. Folkhälsomyndigheten (FHM) i Sverige la fram en allmän rekommendation om att samtliga gymnasieskolor, universitet, högskolor samt vuxenutbildning från och med den 18/3–2020 bör bedriva sin undervisning på distans och inte i skolans lokaler. Beslutet följs av en stor majoritet av skolor i Sverige och syftar till att minska spridningen för att avlasta sjukvården (FHM, 2020, Frågor och svar). Även om det inte är den huvudsakliga orsaken till skolstängningar så går det ändå att påstå att skolstängningarna rimmar väl med gymnasieskolans övergripande uppdrag som i mångt och mycket rör en utveckling av elevernas digitala kompetens.

Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. [...] Genom dessa kunskaper och förhållningssätt kopplade till digital kompetens, entreprenörskap och innovationstänkande utvecklar eleverna förmågor som är viktiga i såväl arbets- och samhällslivet som vid vidare studier. (LGY11, 2011, s.3)

Digitala verktyg är något som lärare tidigare har kunnat använda som verktyg vid examinationer och olika moment, men hur blir det när lärare tvingas att hålla all sin religionsundervisning på distans? Studien ämnar undersöka hur religionslärare använder sig av digitala verktyg under skolstängningarna, samt vad dessa kan ha för effekter på elevers lärande. För att besvara våra frågeställningar kommer vi att intervjua sex verksamma religionslärare men även undersöka tidigare forskning som rör digitala verktyg och fjärr- och distansundervisning.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur digitalt lärande och undervisning sker under Covid-19 pandemin i religionskunskapsämnet på gymnasienivå. Vi vill också synliggöra religionslärares uppfattning om hur elevers lärande eventuellt påverkas av det digitala lärande som följt Covid-19 pandemin. Frågeställningar som kommer besvaras i studien:

1. Hur sker digitaliserat lärande under Covid-19 pandemin?
2. Hur uppfattar religionslärare i gymnasiet att digitaliseringen under Covid-19 pandemin påverkar elevers lärande i religionskunskap?

3. Teoretiska perspektiv och begrepp

I det kommande avsnittet kommer vår bakomliggande teori samt viktiga begrepp att belysas.

3.1 Den tolkande ansatsen - Hermeneutiken

Denna studie vilar på en hermeneutisk grund, vilket innebär att vi försöker förstå och tolka olika upplevelser som i vårt fall är våra intervjuer och den tidigare forskningen. Westlund (2012, s.63–64) som är docent inom pedagogik menar att det finns tre olika inriktningar inom denna teori, existentiellt inriktad hermeneutik, misstankens hermeneutik och allmän tolkningslära. Den första av dessa tre riktas in på att fokusera på avsändaren (i vårt fall respondenterna eller författarna till tidigare forskning). Denna inriktning kommer inte vara vår huvudfokus men kommer absolut att spela en roll i vår analys av intervjuerna då vi utgår ifrån att respondenternas ålder kan vara betydelsefull i deras användande och erfarenhet av digitala verktyg. Då denna inriktning riktar sig mot att försöka förstå respondentens bakgrund och livssituation. Den andra inriktningen, misstankens hermeneutik, har ett större fokus på orden som används och hur de används, den kan alltså på så sätt innefatta en form av strukturanalys vilken kommer att användas till viss del i denna studie (Westlund, 2012, s.63-65). Denna inriktning innebär att en kan hitta underliggande förklaringar genom att analysera och lyfta upp en persons val och användande av ord. Detta har en betydelse i denna text då vårt arbete utgår ifrån intervjuer som vår huvudsakliga metod för insamling av empiri. Patel & Davidson (1991, s.25-27) menar att hermeneutiken i sig utgår ifrån att vi som forskare ska:

[...] förstå andra människor och vår egen livssituation genom att tolka hur mänskligt liv, existens, kommer till uttryck i det talade och yttringar. Man menar också att människor har intentioner, avsikter som yttrar sig i språk och i handling, och som det går att tolka och förstå innebörden av. (Patel & Davidson, 1991, s.26)

Den tredje inriktningen kallar Westlund (2012) för allmän tolkningslära och hon menar att det är “[...] förståelsen av ett budskap och inte förklaringen som står i fokus.” (Westlund, 2012, s.65). Detta är den form som vi kommer att utgå ifrån i vår analys av vår insamlade empiri. Då våra intervjufrågor är ställda ur en mer tolkande ansats bör vi ha samma inställning till respondenternas svar. Hermeneutiken är både en metod och en teori som följer studien och arbetet igenom, istället för att studera olika delar av studie för sig tillåter hermeneutiken oss att studera vår empiri och den tidigare forskningen som en helhet och inte var för sig (Patel & Davidson, 1991, s.26).

3.2 Vad betyder egentligen lärande?

Vi använder oss av begreppet lärande för att beskriva själva processen som sker hos eleverna i undervisningssituationer. För att förstå begreppet utgår vi ifrån den danske pedagogikforskaren Knud Illeris och hans definition av begreppet i boken *Lärande* (2015). Illeris (2015) menar att det går att urskilja fyra olika innebörder av ordet lärande. Dessa fyra består av, resultaten av lärprocesserna, psykiska processer, samspelsprocesser och undervisning. Här menar Illeris att det är framför allt de första tre som faktiskt är betydelsefulla och befogade i sammanhanget. Med resultaten av lärprocesserna menar Illeris, kunskapen som den enskilde har lärt sig, själva utvecklingen eller införskaffandet av den nyvunna kunskapen. Här är det alltså själva förändringen och processen som står i fokus (Illeris, 2015, 17). Detta medan de psykiska processerna snarare står för hur det har skett och riktar då snarare in sig på “[...] lärandets psykologi eller lärprocessernas psykologi.” (Illeris, 2015, s.17). Den andre delen av lärandet, alltså de psykiska processerna, är inget som vi syftar på när vi skriver begreppet lärande då vi inte kommer att utgå från elevernas psykologiska processer i vår studie utan vi utgår framförallt utifrån de delarna som religionslärarna vi intervjuat kan uppfatta och tolka. Däremot kan vi inte svara för hur respondenter ser på lärande vilket gör att de kanske utgår från denna begreppssyn i intervjuerna och deras tolkningar av begreppet lärande. Den tredje delen av lärandet som Illeris beskriver är samspelsprocesserna mellan den enskilde (eleven) och hans omgivning, både fysisk och social (lärare, pedagoger, klasskamrater och så vidare) (Illeris, 2015, s.17–18). Vidare ämnar Illeris att ge en bredare definition av begreppet som ger en helhetsbild av hur även vi använder oss och ser på begreppet. “Lärande är varje process som hos levande organismer leder till en varaktig kapacitetsförändring som inte bara beror på glömska, biologisk mognad eller åldrande.” (Illeris, 2015, s.18). När vi skriver lärande utgår vi ifrån att lärande helt enkelt står för den förändring som sker hos eleven som inhämtar ny kunskap kring ett ämne.

3.2.1 Vad är digitalt lärande?

Som vi tolkar lärandet är det digitala lärandet det som sker när läraren använder digitala verktyg för att undervisa och utbilda sina elever, vilket bidrar till nyvunnen kunskap för eleverna. Alltså den förändring som sker hos eleven som inhämtar nya kunskaper genom digitalt lärande. Det är klart att som med alla andra strukturer och begrepp i vårt samhälle så sker det ständiga förskjutningar av dess innebörd och betydelse. Det digitala lärandet och dess digitala verktyg skiljer sig inte från mängden här heller. Lärare har nyttjat olika former av digitalt lärande och digitala verktyg under ett flertal decennier vilket gör att synen på vad som är nytt och vad som bör räknas in i vårt fall går att diskutera. När vi som skriver denna uppsats växte upp under 1990-2000 talet använde lärare frekvent både diabilder och powerpoints

vilket gör att dessa verktyg är satta i sten i lärarnas undervisning. I vårt samtal kring digitala verktyg och digitalt lärande syftar vi framförallt på nyare teknik och nytt lärande. Det har skett en förskjutning i tillgång till digitala verktyg både för skolor och för dess elever. När vi växte upp tilldelades vi inte varsin dator när vi började gymnasiet, nu däremot blir 1:1-satsningar allt vanligare, alltså att eleverna får tillgång till egna datorer. Skolverket (2018) skriver att en fjärdedel av samtliga grundskoleelever har tillgång till ett eget digitalt verktyg, och hela tre fjärdedelar av gymnasieeleverna (Skolverket, 2018, s.15). En viktig brytpunkt i skolans digitaliseringsprocess och väg mot ett digitalt lärande påbörjades enligt Skolverket redan när skolorna gav eleverna möjlighet att nyttja miniräknaren. Men i realiteten är det digitaliseringsprocessen som påbörjades år 2007–2008 som är den stora brytpunkten för att möjliggöra en utökad digitalisering för skolorna, då tillgången till ett stabilare internet öppnade upp alla möjliga verktyg och metoder för lärare och elever (Skolverket, 2018, s.12–13). Säljö (2012) menar att det finns en bild av att lärande i mångt och mycket är något positivt. Lärande och kunskaper är något som i det stora hela leder till ett bättre samhälle och en bättre värld. Men han menar även att det inte nödvändigtvis måste stämma utan att lärande är förrädiskt och kan inbegripa både positivt lärande och ett destruktivt lärande (Säljö, 2012, 142–144). Utifrån Säljö väcks frågeställningen till liv om digitalt lärande nödvändigtvis behöver vara något positivt eller om det även finns negativa aspekter av det.

3.3 Didaktik

Didaktik och didaktiska verktyg är begrepp som kommer att följa studien från början till slut, vilket kräver en förklaring av hur vi ser på dessa, samt hur och varför vi använder begreppen som vi gör. Vi måste även här skilja på didaktik och lärande, precis som Illeris (2015, s.17) skriver kan en se på lärande som undervisning vilket gör att det krävs att vi drar en skiljelinje begreppen emellan. Illeris menar att didaktik står för utbildningens innehåll, dess utformning och stöd. I en mer avsmalnande beskrivning uttrycker Illeris det som, “[...] val av undervisningsinnehåll och undervisningsformer.” (Illeris, 2015, s.288). Men Illeris menar även att begreppet didaktik används med en bredare innebörd,

“[...] som hur man motiverar och legitimerar undervisningen, dess samhällsfunktioner, dess målsättning, planering, styrning och evaluering, deltagarnas förutsättningar och intressen, undervisningens praktiska genomförande och undervisningsmetoder.” (Illeris, 2015, s.288)

I vår studie och i vår användning av främst begreppet didaktiska verktyg blir det då den senare delen av citatet som vi har i åtanke när vi använder dessa begrepp, det praktiska genomförandet och olika undervisningsmetoder.

Religionsdidaktikern Löfstedt skriver i sin bok, *Religionsdidaktik - mångfald, livsfrågor och etik i skolan* (2011), att de huvudsakliga frågorna som behandlar grundläggande undervisningsaspekter är vad, hur och varför. Under den nuvarande pandemin har undervisningssättet förändrats för lärare och handlar till stor del om kommunikation och att få fram sin undervisning till eleverna. Löfstedt skriver att fältet har dominerats av verksamma lärare och menar att denna del har haft stor påverkan på både läroplansutveckling och varit en viktig del av lärarutbildningen (Löfstedt, 2011, s. 20–21). Löfstedts tankar stöttar oss i vårt val att intervjua verksamma lärare ute på skolorna och några av de frågor vi ställer, t ex hur de genomför sina examinationer och om deras valmöjligheter till metoder för kunskapsutläring och examination. Löfstedt (2011) lyfter även upp ett fjärde didaktiskt perspektiv, vilket är elevperspektivet på undervisningen. Löfstedt menar att elevcentrerad undervisning är omdiskuterad i sin legitimitet då det ger eleverna en stor makt kring sin egen undervisning (Löfstedt, 2011, s.22). Ett intressant religionsdidaktiskt perspektiv att ha i åtanke när man går in i denna forskning är att fundera över hur mycket elevinflytande en lärare bör ge och hur eleverna eventuellt skulle se på undervisningen nu. Har eleverna en talan under den digitala undervisningen? Har vissa fundamentala undervisningsmoment helt tagits bort eller är de helt enkelt inte implementeringsbara? Löfstedt menar att det är av vikt att fundera kring elevernas perspektiv då det ger fler didaktiska verktyg (Löfstedt, 2011, s.22–23). Detta är kopplat till vår studie om hur Covid-19 har påverkat undervisningen och vilka konsekvenser den har eller kommer få för elevers lärande.

4. Samhällsöverblick och tidigare forskning

I det kommande avsnittet kommer vi att presentera en överblick av hur samhället ser ut under Covid-19 samt bakgrunden till skolstängningarna. Här kommer även tidigare forskning om distansundervisning samt digitalt lärande och digitala verktyg att presenteras.

4.1 Överblick av samhället och bakgrund till skolstängningarna

Covid-19 pandemin har påverkat många aspekter av vårt samhälle - skolan i sig är inte unik i sammanhanget. I och med att Covid-19 sprids via dropp- och kontaktsmitta rekommenderade FHM en större grad av social distansering. Det gällde samtliga instanser av samhället, allt från när vi handlar i våra livsmedelsbutiker till tävlingsmatcher i till exempel fotbollssammanhang. Människor ombads att stanna hemma vid minsta symptom, undvika kollektivtrafik i rusningstid om det inte var nödvändigt, undvika resor om det inte var nödvändigt eller att riskgrupper skulle begränsa sina sociala kontakter och större sammankomster (FHM, 2020, *Alla har ett ansvar att förhindra smitta av Covid-19*). Angående skolan skriver Myndigheten för samhällsskydd och beredskap:

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att Sveriges gymnasieskolor, kommunala vuxenutbildningar, högskolor och universitet inför distansundervisning med anledning av det nya coronaviruset. Rekommendationen gäller inte gymnasiesärskolan eller särskild utbildning för vuxna. (MSB, 2020, *Information om skolor*)

Beslutet gjorde att majoriteten av de svenska gymnasieskolorna fick sadla om till att bedriva fjärr- och distansundervisning över en natt. Skälen till att det var framförallt gymnasie-, vuxen- och universitetsutbildningar som förflyttades från fysisk undervisning till fjärr- och distansundervisning är många och inget vi ämnar gå in på djupare i denna studie.

4.2 Elevers digitala diskussion

Religionsdidaktikern Anders Karlsson skriver i sin avhandling, *Vilket religionskunskap ämne? - Ämneskonstruktioner i religionskunskap på gymnasiet med samtalsförhandlingar i centrum* (2015), om elevdynamiken i klassrummet och huruvida den förändras vid diskussioner online jämfört med verklighetens ansikte mot ansikte. I avhandlingen lyfter Karlsson (2015) fram många olika perspektiv från forskare när det gäller deras syn på digitala hjälpmedel i skolan. En av dessa är Næslund, som jobbar på institutionen för pedagogik och didaktik på Stockholms universitet. Næslund använder sig av ett exempel där en religionskunskapsklass får besök av representanter från olika religioner. Utifrån hans observationer menar han att kunskapen som representanterna förmedlade inte var det som hamnade i

centrum, utan det var själva kontakten mellan eleverna och de religiösa representanterna (Karlsson, 2015, s.10). Några andra forskare Karlsson väljer att lyfta fram är forskarna Killion och Yamat som båda två skriver att det inte är någon större skillnad på vad eleverna får ut av distans- och fjärrundervisning jämfört med fysisk undervisning. Karlssons slutsats blir att det bästa alternativet är att nyttja både face to face undervisning men också föra in digitala verktyg och inte utesluta någon metod (Karlsson, 2015, s.16).

Karlsson har också gjort sin egen undersökning av hur elever och lärare använder sig av och förhåller sig till digitala verktyg. Karlsson observerar en gruppdynamik i klassrummet som han menar eventuellt kan förändras när onlinemöten börjar ta större plats i skolsystemet. Karlsson genomför också intervjuer med både lärare och elever för att kunna få ett perspektiv på deras egna uppfattningar av situationen och huruvida de tycker de digitala diskussionsforumen funkar (Karlsson, 2015, s.43–58). I sina observationer av elevernas samtal på onlineforum menar Karlsson att samtalen höll sig relativt mycket till ämnet de skulle diskutera. När samtalet tappade tråden så var det snabbt eleverna själva som rättade till det och fortsatte diskutera ämnet i fråga. Karlsson observerade också att tysta elever tog mer plats och var mer involverade inom vissa delar av undervisningen (Karlsson, 2015, s.123–127). Karlssons slutsats är att läraren inte använde de digitala verktygen på rätt sätt. Läraren höll sig bara till ett ämne och hade inte tid nog att fånga upp alla eleverna i klassrummet, men som hen senare inte utnyttjade till de digitala forumen som fanns tillgängliga för att kunna knyta ihop kunskapen och fånga upp elever som inte hängde med i klassrummet (Karlsson, 2013, s.133–138).

Karlsson slutsatser är av betydelse för vår studie för att han har observerat att digital undervisning kan fungera som en lärorik del av elevernas kursplaner. Han menar att de digitala verktygen eller digitala diskussionsforumen bör vara ett komplement till vanlig undervisning och hänvisade till att det var här lärare hade en chans, om de utnyttjade forumen, att fånga upp elever som normalt sett kanske inte hänger med i den ordinarie planeringen av olika skäl. Detta innebär dock att lärares undervisning behöver utvecklas för att kunna appliceras i denna kontext.

Karlsson skriver inte om hur den digitala undervisningen och diskussionsforumen skulle fungerat om det bara var digital undervisning som var tillgänglig. Vi kan därför bara spekulera och försöka tolka att Karlsson troligen inte anser att fristående fjärr- och distansundervisning skulle fungera, då han inte direkt pekar ut något fel med lektionsundervisning i sig, utan snarare lärarens misstag och klassrumsdynamiken som förändras.

Sara Willermark som är universitetslektor vid Högskolan Väst i Trollhättan skriver i sin avhandling, *Digital Didaktisk Design Att utveckla undervisningspraktiken i och för en digitaliserad skola (2018)*, att lärarna får utstå påtryck av skolverket om att utveckla sin undervisning för att passa in i den tekniska utvecklingen som sker. Hon menar att varje lärares enskilda kunskaper bör tas i beaktande vid dess fortbildning (Willermark, 2018, s.102). Willermark skriver att det finns delar att:

[...] i beaktande vid utformandet av utbildningsinsatser, i syfte att stödja lärares utveckling av undervisningspraktiken utifrån ett tekniskt, pedagogiskt och ämnesmässigt perspektiv, genom:

1. att bedriva behovsanpassade utbildningsinsatser, där den enskilde lärarens kunskap och situation tas i beaktande
2. att bedriva utvecklingsarbetet för skolan i skolan med utgångspunkt i lärarens vardag och behov
3. att ersätta ett individfokus med ett praktikfokus, där lärarens olika kompetenser kan nyttjas och innovationer kan spridas
4. att sätta de tekniska, pedagogiska och ämnesmässiga frågorna i fokus genom att bedriva utvecklingsarbete som sträcker sig utöver den lokala skolan
5. att utforma utbildningsinsatser där den digitala tekniken betraktas som ett medel snarare än ett mål i sig
6. att balansera utmaningar med stödjande insatser
7. att ha hållbarhet i utvecklingsarbetet, både utifrån att det är tidskrävande att utveckla undervisningspraktiken, men också därför att det är ett arbete som ständigt behöver förnyas, inte minst mot bakgrund av en ständig teknisk utveckling. (Willermark, 2018, s.109–110)

Sammanfattningsvis menar Willermark att lärare behöver fortbildning och nya kunskaper om digital och teknisk kompetens men att det måste ske på premisser utifrån lärarnas villkor och kunskaper.

4.3 Gelfgren & World of Warcraft

Stefan Gelfgren som är docent i religionsfilosofi menar i boken, *Interaktiva medier och lärandemiljöer (2014)*, att det finns flera vägar att ta för att undervisa om religionskunskap digitalt. Religionsforskare har börjat betrakta materiella ting som allt viktigare. Gelfgren menar att det finns en väg att ta för lärare och religionsundervisningen i den digitala skolan. Nya medier ger lärare tillgång att nyttja dessa materiella ting på ett annat vis än förr, för att skapa mer elevaktiva och elevskapande lärandesituationer (Gelfgren, 2014, s.101–103). Gelfgren menar att förstahandskällor finns tillgängliga i form av religiösa institutionernas hemsidor vilka ger en uppfattning om dess vardag som traditionella läromedel inte kan. Han använder sig av till exempel av Svenska kyrkan och menar att denna organisation går att följa på samtliga sociala medier och även genom olika tidskrifter vilket ger en inblick. Gelfgren menar att virtuella miljöer går att använda i religionsundervisningen, till exempel spel som Sims, World of Warcraft, Second Life eller Active World. Han menar att Second Life är helt och hållet ett spel som förlitar sig på användarnas sociala färdigheter då det saknar någon annan 'drivkraft'. Detta spel har

hundratusentals användare och här har stora världar byggts upp där elever skulle kunna söka artefakter vilket kan ge eleverna en inblick i det religiösa livet. Framförallt eftersom det finns ett flertal aktiva trossamfund i denna värld. Här finns kyrkor eller andra religiösa byggnader att besöka vilket kan ge en annan upplevelse än bild eller film (Gelfgren, 2014, s.106–107).

4.4 Ed-tech kool-aid speak

Neil Selwyn som är professor i pedagogik vid Monash University i Australien har skrivit artikeln “Minding our language: why education and technology is full of bullshit ... and what might be done about it” (2015). Denna artikel handlar om hur de digitaliserade verktygen i kontexten till lärande blir upplyfta som bara något positivt och att diskussionerna forskare/akademiker har kring digitala verktyg sällan är kritiska och problematiserar inte teknologin. Selwyn kritiserar alltså forskningen och diskursen kring användandet av digitala verktyg i skolan. Detta visar sig när han skriver att de flesta forskare och de övriga som använder Ed-tech speak (människor som bara pratar positivt om digitaliseringen i undervisningen) tenderar att överdriva de positiva effekterna av övergången till digital undervisning. Här antar människor bara att undervisningen har blivit bättre på grund av teknologin vilket Selwyn menar att det inte finns någon grund för att tro (Selwyn, 2015, s.3). Stefan Pålsson som driver omvärldsbloggen för Skolverkets räkning skriver i boken, *Interaktiva medier och lärandemiljöer* (2014), att själva utveckling av det digitala och dess konsekvenser inte har någon större inverkan på den skolpolitiska diskursen, utan att diskursen istället riktar in sig på äldre former av lärande av nostalgiska skäl (Pålsson, 2014, s.19).

Selwyn går vidare med att kritisera personer som uppmanar till mer användning av digitala läromedel och skriver att människor som inte dricker Ed-Tech kool aid måste distansera sig själva från språket forskare använder för att samtala om digitaliserad undervisning. Språket blir omvänt och förändrat i samband med Ed-Tech. Selwyn använder ordet bullshit för att beskriva människor som inte bryr sig om huruvida digitalisering faktiskt är bra för eleverna eller inte utan det är digitaliseringen i sig som är viktig. De bryr sig inte om ifall de digitala verktygen ger positiva eller negativa resultat, utan bara att lärare ska använda digitaliserade verktyg. Därför kan människor som för närvarande sitter i privilegierade positioner säga att “digitala verktyg har inga gränser” och sedan bli hyllade för sitt vetande utan att ha en aning om vad de pratar om (Selwyn, 2015, s.4). Selwyn kan kopplas till vår undersökning genom sin kritik av de digitala verktygen som finns och hur de diskuteras i dagens politiska debatter kring utbildning. Bara för att det är elektroniskt så betyder inte det att utbildningen

blir bättre eller att kunskapsförståelsen för eleverna blir bättre. Selwyn kritiserar allt beröm den digitala undervisningen får vilket är en parameter vi också behöver ta del av i vår undersökning. Ett kritiskt öga där vi inte blir indragna i ett tankesätt som gör gällande att bara för att undervisningen ser bra ut, och att den går smidigt över nätet, att den på något vis blir bättre än fysisk undervisning.

4.5 Skolverkets forskningsöversikt om digitalt lärande

Skolverket skriver i sin kunskapsöversikt: *Digitaliseringen i skolan – möjligheter och utmaningar* (2018) om hur tekniken kan både ha positiva och negativa effekter på elevers lärande. Skolverket skriver att det har blivit ett ökat fokus på digitalisering, med hopp om att den digitala ska föra med sig positiva effekter på elevernas digitala kompetens. Man har även som syfte att förstärka elevernas källkritiska förmåga samt att använda digitala verktyg för problemlösningar inom olika ämnen eller för att uttrycka sig kreativt (Skolverket, 2018, s.65–68). Skolverket skriver att “Lärare förväntas hitta sätt att integrera digitala verktyg i undervisningen på ett produktivt sätt, i en mängd olika typer av undervisningssammanhang, på olika stadier.” (Skolverket, 2018, s.51). Vilket visar hur skolvärlden verkligen har tryckt på för att digitalisera. Effekterna är omstridda och många forskare samt lärare menar på att det finns många olika konsekvenser. Louis-Philippe Beland och Richard Murphy (Skolverket, 2018, s.57) är forskare i England och deras forskning tyder på att ett mobilförbud har positiva effekter på elevernas resultat. De menar att mobiltelefoner och andra digitala verktyg är distraherande och ger negativa effekter på elevernas inlärningsförmåga. Torbjörn Ott (Skolverket, 2018, s.57) som är både lärare och forskare menar på att mobiltelefoner måste förstås som ett redskap med många funktioner som både kan vara hämmande för elever med distraktioner från sociala medier, men också att de har gynnsamma inslag som uppslagsverk och för att organisera sig eller engagera sig i undervisningsaktiviteter efter skoltiden (Skolverket, 2018, s.57). Sammanfattningsvis verkar det som att Skolverket tycker att digitaliserad undervisning är tillräckligt gynnsamt för elever och lärare att de strävar att ta med digitalisering i varje aspekt av elevers lärande. Däremot pekar de själva på forskning som tyder på att digitaliseringen av klassrummet inte fungerar så bra, och att elevernas förmåga att resonera kring kunskapen de kan hämta från till exempel mobiler har sänkts vid användningen av digitala verktyg. Skolverket fortsätter dock att försöka digitalisera så mycket som möjligt och frågor växer om det faktiskt är gynnsamt eller hämmande än idag, och var går gränsen vid användande och missbruk av digitalisering som helhet.

4.6 Dafgård och videokonferenser

Lena Dafgård är aktiv som pedagogisk utvecklare vid Göteborgs universitet och har skrivit avhandlingen, *Digital Distance Education – A Longitudinal Exploration of Video Technology* (2020). Dafgård avhandling handlar om hur digital undervisning med video fungerar samt hur effektiv digitalisering är för undervisningen. I sin studie har Dafgård undersökt diverse frågeställningar kring hur video används i distansundervisning samt hur lärare uppfattar att denna undervisningsform fungerar. Bland de lärare som Dafgård haft intervjuer med, uttryckte de flesta hur det fysiska och de digitala klassrummen skulle kunna användas som komplement till varandra för att kunna förmedla kunskaper till eleverna på olika sätt (Dafgård, 2020, s.355). Flera lärare uttryckte att det fanns brist på tid när de skulle planera vid distansundervisning, de menar att det tar längre tid att planera och genomföra undervisning genom videokonferenser gentemot fysisk undervisning. Lärarna menar att de inte hade tid att både föreläsa och fokusera på elevernas presentationer och diskussioner (Dafgård, 2020, s.356-357).

Dessutom upplevde lärarna att de behövde planera hela föreläsningen i minsta detalj, [...] Detta bidrog till att mer tid för planering av videokonferenser behövdes när man jämför med motsvarande kurs på campus. (Dafgård, 2020, s.356)

Resultatet blev att lärarna behöver följa en nitisk planering, som de ofta behöver ändra på grund av problematik som kan dyka upp genom teknologi eller flera problemområden (Dafgård, 2020, s.356–357). Dafgård menar att hennes resultat visar att distansundervisning genom video- eller desktopkonferenser hämmar lärarnas undervisning och gjorde att de kände sig begränsade. Video- och desktopkonferanser gör det svårt att utföra praktiska aktiviteter och detta resulterar i att lärare upplever sin undervisning som tråkig (Dafgård, 2020, s.357). Även om det låter som en negativ syn på digital distansundervisning, hänvisar Dafgård till flera källor, som lyfter fram hur videoundervisning på distans kan öka en students motivation och har en positiv effekt kring en students inläring. Dafgård nämner Francis Donkor som är verksam som forskare vid University of Education Winneba som menar att videobaserade instruktioner är användbara när någon ska lära sig en praktisk skicklighet på distans (Dafgård, 2020, s.28).

5. Metod

I det kommande avsnittet ämnar vi att redovisa och motivera våra val av metoder, urval, genomförande, begränsningar och styrkor. Metoden vi har valt för att utforska vårt syfte och frågeställning består av en intervjustudie. Här presenteras även forskningsetiska principer.

5.1 Kvalitativ metod

Som tidigare nämnt är studien genomförd med en kvalitativ metod för att kunna realisera vårt syfte och vår frågeställning. Fokuset i kvalitativ forskning berör främst inte just metoden utan snarare vad som ska komma ur själva undersökningen samt vad en strävar att bidra med (Alvehus, 2013, s.23). Bryman (2011, s.40) som är professor i samhällsstudier menar att en kvalitativ metod utgår ifrån ett tolkande synsätt vilket hör samman med den hermeneutiska ansats vi valt inför vår studie. Studien har utifrån vår kvalitativa metod en induktiv ansats vilket innebär att studien utgår ifrån den insamlade empirin och materialet. Någon kvantitativ data kommer inte att vara en del av denna forskningsstudie utan det empiriska materialet utgår ifrån religionslärares perspektiv och tankar (Bryman, 2011, s.26-28).

5.2 Val av metod inför intervjuer

Vår valda metod för att bedriva insamling av empiri är intervjuer. Här valde vi att genomföra semistrukturerade intervjuer utifrån en hermeneutisk ansats och en kvalitativ metod. Då vi ämnade att hålla semistrukturerade intervjuer författade vi en intervjuguide (Bilaga 1). Vi utgick ifrån trattmodellen i utformandet av intervjuguiden då vi inleder samtliga intervjuer med större öppnare frågor för att sedan mynna ut i mer specifika frågor. Utformningen är vald för att låta respondenterna ha orden i sin egen makt och för att aktivera intervjun redan i ett tidigt skede (Patel & Davidson, 1991, s.65–66). Då vi utgår från hermeneutiken underlättar det att använda en kvalitativ intervjuteknik då den riktar sig mot respondentens perspektiv och inte forskarens i första hand. Det finns även en möjlighet att låta intervjuerna röra sig åt olika håll vilket kan ge mer omfattande svar (Bryman, 2011, s.413). Valet av att hålla semistrukturerade intervjuer tillåter oss att, trots öppenheten, styra intervjun åt det håll vi finner vara passande utifrån vårt syfte och frågeställning. I vår process att formulera intervjufrågorna har vi insett att det finns ett antal parametrar att ta hänsyn till. Som tidigare nämnts grundar sig vår metod på en kvalitativ och hermeneutisk ansats vilket innebär att frågorna vi har formulerat bör vara öppna för tolkning och ge respondenten en möjlighet att göra personliga tolkningar eller exempel på erfarenheter av våra frågor. Vi har därför lämnat ett större ansvar till respondenterna men samtidigt syftar vi till att

hålla en hög grad av standardisering genom att ställa samma frågor och i samma ordning till samtliga respondenter (Patel & Davidson, 1991, s.60–62).

5.3 Urval av respondenter

I vår urvalsprocess i sökandet efter respondenter har vi haft som krav att respondenterna ska vara verksamma religionslärare på gymnasienivå under skolstängningarnas utbrott. Vi har sökt respondenter i huvudsak genom Facebook och då specifikt Facebookgruppen 'Religionslärare' som beskrivs som en grupp för utbyte och diskussion för religionslärare på gymnasiet och i högstadiet. Här skrevs ett inlägg (Bilaga 3) där vi sökte respondenter till vår undersökning. Denna efterfrågan fick stort gensvar och en bra geografisk spridning runt om i Sverige. Vårt mål var att finna mellan 5–8 respondenter för att kunna genomföra intervjuerna för att upprätthålla en god trovärdighet i vår studie. Här stannade vi på sex intervjuer. Vi tog även kontakt med våra tidigare VFU-handledare (Verksamhetsförlagd utbildning) som är verksamma religionslärare och har intervjuat dessa.

5.4 Genomförande av intervjuer

Målet har varit att intervjuerna ska ske genom Zoom, vilket är ett verktyg för digitala möten. Det digitala verktyget har gett oss möjligheten att kunna spela in samtliga intervjuer vilket har underlättat både transkribering och analys. Genom att kunna spela in samtalen med video gav det oss möjligheten att kunna få en fullständig redogörelse om både hur och vad respondenten sagt (Bryman, 2011, s.428). Däremot har en av våra intervjuer genomförts genom telefon, då det var strul med tekniken vid det tillfälle som intervjun skulle äga rum. Strulet med tekniken har gjort att vi inte kommer ta ansiktsuttryck och rörelser i beaktande i våra intervjuer då vi inte har tillgång till att analysera alla intervjuer utifrån samma parametrar. Intervjuerna inleddes med en introduktion om oss författare, samt beskrivande av vårt syfte för att delge respondenten vidare om varför vi utför studien. Sedan fick respondenterna presentera sig där lite småprat skedde för att skapa en god relation med respondenten inför frågorna och få en bra start på intervjun. Sedan började vi spela in, där frågorna följdes i ordning och där den intervjuade fick beskriva fritt vad hen tyckte var relevant för frågan. Ytterligare följdfrågor skedde om vi ansåg att den intervjuade inte svarade på frågan men där dessa följdfrågor endast var påminnelser till de vi tidigare har diskuterat. Anledningen var för att hålla ordningen på frågorna intakta. Mot intervjuns slut tackade vi samt frågade respondenterna om de hade något ytterligare att tillägga till ämnet samt bad om feedback på vårt sätt att intervjua och om det fanns något vi skulle tänka på. För att den intervjuade ska få chansen att lyfta fram spontana tankar om hur de känner eller en händelse som de har upplevt

som inte kom fram genom frågorna men som de känner de vill dela med sig av. Respondenternas möjlighet att utveckla och tolka fritt går hand i hand med vår valda teoretiska grund hermeneutiken.

5.5 Begränsningar och styrkor med vårt val av metod

Vi utgick ifrån Zoom som digitalt verktyg för video- och ljudinspelning och har insett att det har lett till problem på ett flertal fronter. Teknik har en tendens att strula när en förlitar sig som allra mest på den. Under ett flertal av våra intervjuer har vi upplevt Zoom som ett bra digitalt verktyg. Vid en av våra intervjuer lyckades respondenten inte få igång själva programmet vilket gjorde att intervjun fick ske över telefon, däremot så använde vi fortfarande zoom för att spela in själva samtalet. Programproblematiken var förstås något som vi borde varit beredda på och haft tydligare alternativ och lösningar om en sådan situation skulle uppstå. Med det tillkom konsekvensen att ljudupptagningen blev skrälig och svår att transkribera - vilket har medfört att mindre segment av den intervjun inte går att tolka. Dock har vi kunnat sätta ihop meningarna och det har gjort att vi har förstått själva sammanhanget och andemeningen i det respondenten har velat säga. Men har däremot fått skriva en kompletteringsfråga till respondenten (Bilaga 4), genom Facebook. Video- och ljudupptagningen har skett genom en av våra bärbara datorer som har inbyggd mikrofon och kamera vilket har fungerat bra för oss och vi har hela tiden varit medvetna om dess sårbarhet för utomstående ljud och störningar. Men även en sårbarhet mot långsamma uppkopplingshastigheter, vilket vi har säkrat från vår sida, men utifrån vårt perspektiv är vi maktlösa mot hur respondenten står mot denna problematik (Cohen, 2018, s.540). Vi inser även att utifrån ett anonymitetsperspektiv finns det fördelar att överväga textbaserade intervjuer men fördelarna över att kunna se och höra varandra är många. Cohen, Manion och Morrison (2018, s.538) menar att forskare bör undvika mjukvaruprogram som kräver komplicerade inloggningar samt ovanliga och svåränvända program. Fokus bör, för båda parter, ligga vid att hålla det så enkelt som möjligt för att allt ska flyta på bra. En stor fördel som vi har upplevt genom online- intervjuer och Zoom innebär att vi fått en stor geografisk spridning på våra respondenter samtidigt som det sparar både oss och respondenterna tid. Cohen m fl (2018, s.538) menar även att maktförhållanden mellan forskaren och respondenten planar ut något vilket är av värde för att skapa en god relation mellan forskare och respondent. Bryman (2011, s.368) lyfter att kvalitativ forskning kan vara subjektiv. Att den i hög grad kan bygga på forskares redan satta förutfattade meningar och vad de bedömer vara relevant av respondenternas svar. Cohen m fl (2018) menar att en intervjuguide kan göra att viktiga och framstående ämnen oavsiktligt utelämnas då forskarens flexibilitet blir hämmad. Cohen m fl menar även att hur frågorna formuleras kan ge olika svar av respondenten och därför minskas jämförbarheten de olika

svaren emellan. Samtidigt ökar det även omfattningen av data och gör insamlingen systematisk med samtliga respondenter vilket även gör att datan jämförbar med varandra (Cohen m fl, 2018, s.510).

5.6 Vetenskapsrådets forskningsetiska principer

Utifrån vetenskapsrådets bör en forskare utgå ifrån fyra huvudkrav när hen genomför intervjuer eller andra former av insamlande av empiri. Dessa fyra huvudkrav som vi utgår ifrån består av, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002, s.6). Som skrivet i vår samtyckesblankett (Bilaga 2) ämnar vi att följa vetenskapsrådets forskningsetiska principer och vid samtliga hänseende hålla oss till dessa. Informationskravet innebär att vi som intervjuar ska göra respondenterna medvetna om vårt syfte och mål med vår studie och forskning. Inom informationskravet ska även respondenter göras medvetna om att de när som helst under själva studiens gång får lov att dra sig ur om de skulle känna att de vill det. Men även att upplysa medverkande respondenter om vem forskningen bedrivs för samt vem som kommer att läsa denna studie. Som vi har belyst i vår samtyckesblankett (Bilaga 2) men även hänvisat vidare till vetenskapsrådets forskningsetiska principer genom att länka till dokumentet som vi utgår ifrån. Delar av dessa principer belystes även i vårt sökande av respondenter på Facebook (Se Bilaga 3) och genom mail till före detta handledare (Vetenskapsrådet, 2002, s.7–8). Samtyckeskravet innebär att respondenterna ska lämna sitt samtycke att medverka i studien samt som nämnts tidigare att kunna avbryta sitt medverkande när de vill utan några följder (Vetenskapsrådet, 2002, s.9–10). Konfidentialitetskravet innebär att vi som tar emot känsliga uppgifter kring respondenter ska förvara dessa på ett sådant sätt att ingen utomstående kan nå dessa uppgifter. Nyttjandekravet implicerar att de tidigare nämnda uppgifterna inte får användas för något annat än ett vetenskapligt bruk men även att uppgifterna inte får användas på ett sådant sätt som påverkar respondenten utan deras direkta medgivande (Vetenskapsrådet, 2002, s.12-13).

5.7 Metod för analys av intervjuer

I vårt tolkningsarbete av det insamlade empiriska materialet ämnar vi att ha en öppen inställning mot respondenternas svar - nackdelen med öppenheten kan vara att vi leds in i riktningar som vi inte hade tänkt oss. För att knyta an tydligare till hermeneutiken som forskningsgrund. Det gäller för oss som intervjuare att vi möter materialet med ett öppet sinne för vad som komma skall (Westlund, 2009, s.71–72). En tolkande hermeneutisk ansats kommer att följa vår analys av den insamlade empirin och ge oss möjligheter att kunna finna mönster i respondenternas berättelser. Metoden för att analysera vår empiri sker stegvis. Till en början transkriberades samtliga intervjuer för att sedan tolkas och tydjas. Under

denna process sökte vi efter mönster i respondenternas svar för att kunna urskilja resultat - dessa mönster utgår ifrån en tolkande ansats från vår sida. Som nämnt tidigare under teorikapitlet tillåter misstankens hermeneutik oss att försöka finna förklaringar bakom respondenternas ord. Detta är något vi ämnar att nyttja för finna ytterligare en dimension.

6. Resultat och analys

I det kommande avsnittet kommer vi att presentera vårt resultat utifrån tre olika teman. Elevers lärande, didaktiska verktyg och framtiden. Resultatet kommer att presenteras utifrån våra intervjufrågor som har delats in efter dessa teman. Under varje tematisk framställning kommer vi att ha en sammanfattning kring lärarnas svar och hur vi tolkar dem utifrån dess beskrivningar om bland annat hermeneutiken som finns under teoretiska perspektiv och begrepp.

6.1 Vilka är lärarna?

I vår presentation av resultatet kommer vi inte att namnge eller köna våra respondenter då det inte har något syfte i vår studie och för att säkerställa de forskningsetiska principerna.

Lärare 1 tog sin lärarexamen 2009 med tjugo års erfarenhet av industrin i ryggen. Hen är behörig som historia- och religionslärare på gymnasiet men spenderade den första perioden efter sin examen på hög- och mellanstadiet fram till 2015. 2015 tog Lärare 1 anställning på sin nuvarande skola vilket är en friskola i Västergötland som tillhör en större friskolekoncern. Lärare 1 undervisar på en skola med 270 elever och undervisar samtliga i religionsämnet.

Lärare 2 har varit verksam lärare sedan 1995, alltså 25 års erfarenhet av skolvärlden. Hen tog examen som SO-lärare för högstadiet då utbildningen såg lite annorlunda ut än vad den gör idag. Däremot så läste hen vidare några år efter för att ta en gymnasielärarebehörighet med en fördjupning inom religionsämnet. Lärare 2 arbetade de första 20 åren på grundskolan men har sen 2010-talets mitt varit aktiv i gymnasievärlden. Hen är verksam på en friskola i Närke med businessprofil som tillhör en större friskolekoncern.

Lärare 3 har arbetat som verksam religions- och svensklärare i snart tre år i Halland. Hen läste till lärare på Göteborgs universitet och jobbar på en friskola som är inriktad på spelutveckling, programmering och e-sport. Det är en relativt liten skola med 90 elever där hen uttrycker att hen trivs bra.

Lärare 4 har varit verksam som lärare i åtta års tid och undervisat aktivt som religionslärare i ca fem av dessa åtta år. Hen är verksam på en friskola i södra Skåne med businessprofil som tillhör en större friskolekoncern.

Lärare 5 har varit verksam som lärare i 17 år varav hen har undervisat i religionsämnet i tio av dessa. Hen har erfarenhet av vård- och omsorg i ryggen men även högre befattningar inom äldre- och handikappomsorg samt som biståndshandläggare. Hen menar att hen saknade själva kontakten med människor då det var för mycket budgetprat. Efter ett tag fick hen arbete på en skola som vårdlärare vilket blev hens ingång till pedagogiken. Lärare 5 är nu verksam på en kommunal vuxen- och gymnasieskola som är inriktad mot vård- och omsorg men har även samhällsvetenskapliga- och naturvetenskapligt inriktade gymnasieprogram och ligger i Östergötland.

Lärare 6 är verksam som religionslärare på en kommunal gymnasieskola i norra Skåne och har varit det i två års tid.

6.2 Elevers lärande

Under denna rubrik kommer vi att presentera respondenternas svar på våra frågor som rör elevers lärande.

Tror du att den digitala religionsundervisningen påverkar elevernas lärande?

Lärare 1 menar att eleverna går miste om den dynamiska diskussionen som sker i ett klassrum. Hen talar om lärprocessen som sker i mötet mellan varandra och att dessa försvinner genom de digitala mötesplatser som används under rådande skolstängning. Lärare 4 påpekar att det inte blir lika 'levande' under fjärr- och distansundervisning. Lärare 1 menar även att lärandet påverkas på så sätt att det saknas perspektiv när hen inte kan bjuda in föreläsare eller verksamma inom diverse världsreligioner. Hen menar även att eleverna kan läsa hur mycket som helst men den djupare kunskapen som bör finnas i religionskunskapsämnet aldrig kommer att utvecklas. Lärare 3 är inne på samma spår som majoriteten av lärarna och menar att eleverna går miste om möjligheten att besöka religiösa församlingar eller platser vilket även det hämmar själva lärandet. Lärare 5 menar att mötet med olika föreläsare är otroligt viktigt för att gå till källan och för att göra undervisningen roligare och mer levande. Den kan bli väldigt "torrt" utan dessa delar i religionskunskap. Vidare menar Lärare 5 att det är tuffare att samtala med eleverna då det inte går att se hur aktiva de är eller om de faktiskt förstått det läraren sagt då den kommunikativa bilden förändras i Google meet i jämförelse med när en sitter ansikte mot ansikte. Lärare 5 menar att även om de ser varandra så är det svårt att snappa upp ansiktsuttryck vilket försvårar för läraren att se eleven.

Lärare 2 menar däremot att det kan vara svårare att motivera ämnessvaga elever. Då de i många fall kräver en högre närvaro och mer interaktion vilket gör att det blir svårare att motivera dem. Lärare 6 instämmer och menar att elever som skulle behöva mer stöttning i sitt lärande inte vågar be om hjälp under fjärr- och distansundervisning.

Lärare 2 menar att bedömning som sker på lektioner utanför examinationstillfällena försvinner helt genom fjärr- och distansundervisning och säger såhär:

ja men jag jobbar mycket med det här jag ser vad de kan hela tiden, eh, man missar ju all den bedömning tex som sker på.. på lektionstid dom här, nu ska jag generalisera men det är oftast grabbar, ehh, som kan jättemycket men som inte är så duktiga på att plugga men som har ändå i ett samtal, kan liksom locka fram och hitta, dom kan bli intresserade och man kan locka liksom, det där tycker du är intressant så kan man dra fram. Så det är den ena aspekten, att man inte kan vara där och inspirera och utmana dem.

Lärare 3 menar att det påverkar på ett flertal olika vis, hen menar att valet av stoff måste förändras i och med att undervisningen sker utanför det fysiska rummet, vilket även Lärare 6 påpekar. Lärare 3 menar att i dessa val måste lärarna även ta hänsyn till elevernas digitala verktyg och deras möjligheter att faktiskt kunna studera då bristande internetuppkoppling ibland kan bli ett problem. Men i det fallet gör hens skola vad de kan för att hjälpa eleverna med deras uppkoppling. Lärare 3 utvecklar sina tankar om hur lärandet påverkas genom att peka på att denna situation ger eleverna ett helt annat ansvar att faktiskt göra vad de ska. Då lärarna inte kan "övervaka" eleverna på samma sätt som de kan i vanliga fall. Hen utvecklar sitt perspektiv med att det inte heller går att plocka upp mindre tankar och funderingar från eleverna på samma sätt och använder sig av exemplet: "[...]ibland kan det ju vara så att man håller en genomgång eller något så får man en fråga om något annat man kan spinna vidare på och prata om och det är inte säkert att alla de små nyanserna kommer fram när de sitter så här.".

Lärare 3 menar även att det är viktigt att lärarna tar sitt ansvar för att eleverna inte ska bli stressade då det är lätt att hamna i fällan att ge eleverna större skrivuppgifter för att de ska kunna visa sina kunskaper men det blir tufft för eleverna när alla lärare gör likadant.

Anser du att klassrumsdynamiken är densamma i det 'digitala klassrummet' som i det fysiska klassrummet?

Lärare 2, Lärare 5, Lärare 1, Lärare 6 & Lärare 4 är tydliga med att klassrumsdynamiken inte är vad den var och borde vara. Lärare 1 menar att även om samtliga elever syns och samtliga har sina mikrofoner igång så funkar det inte då det aldrig blir samma dynamik som i skolan. Lärare 1 och Lärare

5 sticker ut här för de anser att eleverna som förut inte tog för sig kommer fram mer i ett digitalt klassrum än i ett fysiskt klassrum. Lärare 1 menar att skillnaderna är tydliga. Lärare 3 och ett flertal av de andra lärarna anser snarare att de som var tysta förut försvinner ännu mer i ett digitalt klassrum. Lärare 3 menar att:

Man kanske inte riktigt kan ta för sig att ropa eller säga till läraren och man kanske tycker det är jobbigt att ställa en fråga i chatten om alla andra kan se frågan. Så det är lätt tycker jag att de tysta eleverna försvinner. Man ser att de är där men de gör inte så mycket väsen av sig. Men vi har börjat köra mycket med en del just med Google chat att eleverna kan liksom, där kan de liksom skriva privat till en så de behöver inte maila varje gång utan de kan skicka ett meddelande där.

Lärare 5 menar att: “[...] det är mycket när man ser eleverna man kan vara spontan [...] jag upplever man har ett helt annat fokus men det är svårt att säga men det är stor skillnad alltså.” Lärare 2 menar att dynamiken är helt obefintlig i själva gruppen men att det i samtal med enskilda elever fungerar bra vilket även Lärare 6 menar. Lärare 3 sticker ut i jämförelse med de andra då hen menar att det varierar beroende på vilken grupp hen undervisar. Hen menar att det är svårt att ha kontroll som lärare då läraren inte kan se vad eleverna skriver eller skrivit när läraren inte är där. Vidare menar hen även att det är svårt att styra lektionerna då det inte finns någon turtagningsfunktion tillgänglig vilket gör att det är svårt att veta vem som ska prata. Lärare 3 menar att det finns svårigheter i de sociala interaktionerna. Även Lärare 4 påpekar att hen saknar en turtagningsfunktion och att det gör det svårt för hen som lärare att veta när en ska bryta in i diskussioner.

Anser du att skolstängningar påverkar religionsundervisningen positivt eller negativt?

Lärare 2 anser att skolstängningarna har påverkat religionsundervisningen negativt. Hen talar om de bristande elevkontakter digital undervisning ger samt svårigheten att kunna diskutera eventuella känsliga ämnen som kan komma upp i religionen. Då anser hen att det är viktigt att ha byggt upp relationen med eleverna för att kunna ta de jobbiga diskussionerna som kan uppkomma. Lärare 1 instämmer i stora drag med detta och påpekar också hur det kan vara svårt att fånga upp saker nu om man inte redan har bra relationer med sina elever. Lärare 4 menar att det främst påverkar hens roll som lärare då det inte är möjligt att vara lika hands-on i sin undervisning. Hen menar att det är svårare att inspirera och att hålla sin undervisning lika levande. Vilket även Lärare 6 påpekar när hen beskriver att det vore svårare att ha moment kring etik och moral då det kräver mer diskussion men att hen inte ställts inför detta. Lärare 5 och Lärare 3 anser att den fysiska klassrumsundervisningen är bättre men att det digitala har kommit med en del positiva effekter också. En högre närvaro i den digitala undervisningen påpekar Lärare 5 vara en bra förutsättning för att klara kursen. De menar också att

skolstängningarna har negativa effekter genom att göra svagare elever ännu svagare då lärarna tappar eleverna i sin undervisning.

Har du personligen stött på några positiva eller negativa effekter av att använda digitala verktyg i din undervisning?

Lärare 5 anser att det finns en positiv effekt och det är att allting ligger uppe på ett moln så att eleverna kan gå tillbaka och kolla på allt de har fått ut på samma plats om och om igen. Lärare 3 påpekar att trots den korta tiden de hade att förbereda sin digitala undervisning så fungerar undervisningen hyfsat bra. Hen uttrycker även en oro för eleverna med en jobbig hemsituation och de som behöver ett socialt stöd som det fysiska klassrummet erbjuder. Lärare 1 uttrycker återigen hur tråkigt det är att inte ha eleverna i klassrummet och att man tappar svagare elever som inte har det egna drivet. Men hen menar att det speglar sig med det positiva där vissa elever klarar sig mycket bättre nu, jämfört med innan. Hen säger dock att detta kan bero på andra orsaker. Även Lärare 4 påpekar att vissa elever öppnar upp sig mer. Lärare 2 uttrycker sig liknande, men skiljer sig i den meningen att hen menar på att det är lättare att fånga upp enskilda elever istället för svårare. Däremot menar hen att det är en ganska liten positiv effekt för det skulle hen kunnat göra i klassrummet. Hen avslutar frågan med att säga att det finns vinster, men att priset är högt.

6.2.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar

Samtliga lärare menar att en av de större missarna för elevernas lärande är att det inte går att ta del av religiösa företrädare i sin undervisning. Men även möjligheten att besöka religiösa platser och byggnader gör det svårare att bedriva en undervisning som inte enbart skrapar på ytan. En av lärarna menar att det görs försök att göra virtuella studiebesök men att det aldrig kan ersätta ett fysiskt studiebesök. Lärarna verkar anse att det är just den sociala biten som saknas för elevernas lärande. Även om lärarna ser eleverna under lektioner och har goda möjligheter att samtala individuellt så blir det inte samma kontakt med eleverna som i ett fysiskt klassrum. Det gör att det är svårt att "se" eleverna vilket stjälper lärarens roll och elevernas möjlighet att utvecklas.

Samtliga menar att studiebesök och besök av religiösa utövare i skolan går förlorat i det digitala - även om virtuella studiebesök finns är det aldrig samma sak. Hälften av lärarna påpekar även att det bidrar till att svagare elever blir svagare då det finns svårigheter att motivera eleverna från lärarens håll då lektionerna inte alls blir lika dynamiska utan det blir en mer enkelriktad undervisning av varierande orsaker. Samtidigt menar hälften av lärarna att det finns positiva aspekter, vissa elever klarar sig mycket

bättre nu än vad de gjorde förr men att det finns en uppsjö av orsaker och Lärare 2 avslutar frågan med orden: “Visst det finns vinster, men priset är ju ganska högt.”

Elever som förr var tysta får det lika tufft, om inte tuffare, att ta sig igenom bruset som sker i det digitala klassrummet. Det saknas även funktioner i Google Meet menar lärarna som gör det möjligt för eleverna att skriva privat till läraren under lektionens gång, vilket gör att de inte når igenom. En brist på funktioner är återkommande för lärarna och en annan menar att det vore passande med en turtagningsfunktion då det blir svårt att föra en likvärdig undervisning om eleverna inte får möjlighet att komma till tals. Samtliga lärare lyfter dock inte denna problematik vilket får en att tolka det som att det eventuellt kan vara en kunskapsbrist kring de digitala verktygen från lärarens sida. Men somliga lyfter även positiva funktioner med den digitala undervisningen som till exempel möjligheten att spara sin undervisning i molnfunktioner för att låta eleverna se tillbaka på vad som skett istället för att det glöms bort. Även att det blir en högre närvaro på lektionerna än vad det varit förut vilket beskrivs som en bra förutsättning för att klara kurserna. Lärare 3 är positivt överraskad av fjärr- och distansundervisning men samtliga menar att skolstängningarna är negativt för religionsundervisningen som helhet. Lärare 4 menar att det är svårt att diskutera känsliga ämnen, vilket är en grundbult inom religionsämnet, men menar att det är positivt att redan ha en relation med eleverna innan skolstängningarna skedde. Lärare 4 flaggar för en oro över elevernas hemsituation och syftar till att de kan sakna det sociala stödet som behövs i lärandesituationer. Olika förutsättningar ger olika lärande.

Sammantaget anser samtliga lärare att bristen på kontakt mellan lärare och elever är det stora problemet och det som främst stjälper elevernas lärande. De menar att det inte går att få samma sociala interaktioner som krävs i ett klassrum utan någon dynamik. De lärare som vi intervjuade presenterade en problematik i hur de skulle kunna nå fram och planera lektioner utifrån ett mer didaktiskt perspektiv där elevernas lärande eventuellt kan påverkas. Problem uppstår på flera fronter, lärsituationer mellan elever försvinner samtidigt som lärarens roll förändras.

6.3 Didaktiska verktyg

Under denna rubrik kommer vi att presentera respondenternas svar på våra frågor som rör didaktiska verktyg.

Var du bekant med digitala verktyg innan skolstängningen?

Lärare 2, Lärare 3, Lärare 1 och Lärare 4 kände sig hyfsat bekanta med någon form av användande av digitala verktyg innan. Då i form av Google classroom, meet, eller någon annan tjänst som lärarna väljer att identifiera som digitala verktyg. Lärare 5 och Lärare 6 kände sig inte så bekväma i användandet av digitala verktyg. Lärare 6 uttryckte hur hen inte hade använt just de programmen som skolan hade valt att använda men hen påpekade att det inte hade varit några svårigheter att lära sig något nytt. Lärare 5 var den enda av lärarna som sa direkt nej till att hen inte kände sig bekväm med användandet av digitala verktyg.

Hur har din religionsundervisning förändrats under skolstängningen?

Lärare 4 menar att undervisningen egentligen inte har förändrats särskilt mycket förutom att undervisningen inte blir lika levande som den var förut. Lärare 2, Lärare 5, Lärare 1 & Lärare 6 menar att de har fått förändra deras sätt att examinera eleverna på men att undervisningen inte annars skiljer sig något nämnvärt. Några av dem menar att de har fått göra om salsprov till inlämningar. Av dessa menar Lärare 2 att det är svårare att examinera i identitetsmoment som kräver värderingsövningar, vilket även Lärare 3 lyfter.

Har du lärt dig något nytt under skolstängningen?

Alla lärare uttryckte att de hade lärt sig något nytt. Framst i form av utvecklandet av deras digitala kompetenser med att lära sig använda program som kan hjälpa till med att genomföra undervisning online. Oftast i form av Google Meet. Lärare 3 beskriver hur hen har lärt sig fler alternativ som eleverna kan använda för att redovisa sina kunskaper. Hen hänvisar även till förmågan att kunna spela in och lyssna om för att fånga upp alla förmågor en elev visar upp vid ett eventuellt examinationsmoment. Lärare 1 uttrycker att man har varit tvungen till att lära sig något nytt och hen menar att det har sina fördelar. Lärare 6 menar på samma sak, att lärarna har varit tvingade men att dessa erfarenheter kan vara bra och att det bidrar till än fler verktyg i lärarens verktygslåda för att bemöta utmanade lärandesituationer. Lärare 4 berättar att hen har lärt sig mycket och att man måste verkligen varva upp eleverna inför en lektion, speciellt digitalt. Annars blir det monotont och eleverna hänger inte riktigt med.

Hur kommunicerar ni lärare med varandra?

Samtliga lärare har mycket kontakt med sina kollegor genom möten en gång i veckan eller morgonmöten genom Zoom eller Microsoft Teams. Lärare 3 beskriver att de har morgonmöte genom Google Meet varje morgon där de bland annat diskuterar arbetsmängd för eleverna. Lärare 2 menar att de fortfarande är på skolan som förut. Lärare 6 & Lärare 4 menar att de haft fortbildning och workshops kring hur de kan arbeta med fjärr- och distansundervisning.

Hur går du tillväga vid eventuella examinationsmoment?

Lärare 2 menar att hen har uppmanat sina elever att vara kreativa i sin egen examination, genom poddar, kortare videoklipp eller skriftliga inlämningar. Hen utgår ifrån att religion är ett ämne som kräver ett mer analytiskt tankesätt vilket gör det svårare att fuska i då det ställs en typ av frågor som gör det svårt. Hen menar samtidigt att examinationerna inte är något större bekymmer men har varit det för en del av hens kollegor i andra ämnen. Lärare 3 har använt sig av skrivuppgifter eller redovisningar i helklass alternativt redovisning bara för läraren. Även Lärare 3 påpekar att lärare i andra ämnen har gjort på andra vis för att eleverna inte ska fuska, t ex genom att ha prov med webbkameran riktad mot tangentbord och fingrar för att läraren ska se vad eleven gör. Lärare 5 och Lärare 1 har båda använt sig av poddar där eleverna ska ha diskuterat etiska frågeställningar. Lärare 1 menar, som Lärare 2, att hen inte är särskilt orolig då det inte riktigt går att fuska på den typen av frågor som hen skriver. Men att hen har examinerat elever muntligt via Google Meet. Lärare 4 instämmer med de andra lärarna men påpekar att det hade varit lättare att ha eleverna i det fysiska klassrummet då det inte blir lika rättssäkert. Hen påpekar även att hen har tagit och kommer ta in elever för skriftliga prov länge fram i tiden, då FHM tillåter att skolan tar in uppemot fem elever i taget.

6.3.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar

Sammanfattningsvis har lärarna i majoritet tidigare använt sig av digitala verktyg, men kanske inte just de verktyg som de sitter med i nuläget under rådande pandemi. Framst i form av Google Meet som program för lektioner och lärarmöten. De få lärare som inte kände sig så bekväma med digitala verktyg har snabbt lärt sig använda de, däremot som Lärare 1 påpekar har de inte mycket till val än att lära sig dessa nya digitala verktyg. Samtliga lärare menar att deras sätt att undervisa inte riktigt har förändrats, förutom användandet av de digitala verktygen. Däremot uttryckte nästan alla att de har behövt ändra på ett eller flera examinationsmoment. Framförallt i form av att göra prov till inlämningsuppgifter eller redovisningar till mindre gruppseminarier. Att inte ändra sin undervisning utifrån en helt annan form av undervisning kan eventuellt vara problematiskt. Problematiken kommer i form av att en metod som

skulle kunna funka med visa faktorer, som t.ex att kunna läsa av eleverna eller känna klassrummet som många lärare talar om helt enkelt försvinner. Att ta bort några viktiga funktioner som tillhör en lärares vardag och sen applicera samma metod där dessa inte är aktuella kan eventuellt leda till att läraren missar mycket som händer inom eleverna själva och hur det kan påverka deras lärande. Man måste dock ha i beaktande tiden som allting skedde, vilket var i vissa fall bara någon eller några dagar att förbereda sig inför att skifta om till distans eller fjärrundervisning.

Det är först vid examinationsmomenten som lärare uttrycker att de har försökt förändra deras tillvägagångssätt kring hur examinationen ska ske. Lärare 2 beskriver många olika sätt en lärare kan ha examinationer på och en del om hur religionsämnet är ett ganska tacksamt ämne att ha, för även om eleverna kan eventuellt få för sig att få information på annat sätt under examinationstiden. Så brukar de allra flesta frågor i religionsundervisningen vara något man ska reflektera, diskutera och analysera många olika tankesätt och dilemman. Det gör att eleverna inte riktigt kan fuska eller använda sig av information utanför deras egen resonemangsförmåga. Därför, även med användandet av digitala verktyg, känner sig de flesta religionslärare som blev intervjuade ganska lugna och anser att examinationen fortfarande kan ha en hög grad av validitet och reliabilitet. En del av lärarna menar dock att de helst vill ha tillbaka eleverna i klassrummen för examinationer, då som Lärare 4 menar att det inte blir lika rättssäkert. En får fråga sig själv om det är för att lärarna inte är vana och inte riktigt litar på att teknologin ska stoppa eleverna från att fuska, eller om det faktiskt är bättre för elevers uppvisade av sitt lärande att ha examinationen i ett klassrum.

6.4 Framtiden

Under denna rubrik kommer vi att presentera respondenternas svar på våra frågor som rör framtiden.

Kommer du att använda dig av mer digital undervisning i din framtida religionsundervisning?

Fem av sex lärare menar att de kommer att använda sig av mer digital undervisning i sin framtida religionsundervisning. Lärare 2 menar att hen kommer att fortsätta spela in sina genomgångar för hen menar att eleverna uppskattar att kunna se tillbaka på genomgångarna. Men samtidigt för att underlätta för sig själv för att kunna återanvända genomgångarna om behovet finns. Lärare 3 säger samma sak. Lärare 2 menar även Google Meet kan användas till att hålla kontakt med elever som av olika anledningar inte kommer till skolan istället för att bara skriva meddelande till varandra. Vilket även Lärare 5 och Lärare 6 instämmer vid. Lärare 1 menar att hen inte kommer använda mer digital

undervisning i framtiden då hen tycker att hen redan använder tillräckligt genom program som Kahoot eller Powerpoint.

Tror du att det kan finnas en framtid för distansundervisning på gymnasieskolan med dina nyvunna erfarenheter i beaktande?

De flesta lärarna tror på en framtid för fjärr- och distansundervisning i gymnasieskolan men främst som komplement till fysisk undervisning. Någon av lärarna vädrar till och med en oro för en ökad digitalisering i skolan då de menar att den mänskliga kontakten är viktig och att det aldrig blir samma sak genom en skärm som fysiskt. Lärare 1 påpekar att hen inte på något sätt är framstegsfientlig men att hen inte har något intresse för att arbeta digitalt långsiktigt och att det är farligt att ha en övertro till 'det digitala'. Lärare 2 menar att det absolut vore möjligt men som en mix mellan fjärr- och distansundervisning och fysisk undervisning. Hen menar att skolan, den fysiska platsen, är skälet att eleverna går dit, men att det händer mycket annat än bara undervisning där, eleverna behöver det sociala, de utvecklas tillsammans. Lärare 2 menar att lärande i grupp och lärande i samtal är väldigt viktigt för eleverna. Hen menar även att 50% av det som är hens jobb kräver att eleverna är på plats i skolan. Men att en, två dagar i veckan skulle eleverna kunna arbeta utifrån olika varianter av fjärr- och distansundervisning med läraren som onlinestöd. Men att det aldrig kan ersätta fysisk undervisning för hen menar att eleverna måste ha det sociala bland annat för att förebygga ensamhet. Lärare 3 menar att hen hade varit öppen för att arbeta mer med fjärr- och distansundervisning om hen bara hade sluppit själva omställningen som skedde i och med skolstängingarna, då hen menar att det faktiskt fungerar bra för många elever. Lärare 5 lyfter det som en möjlighet men menar att det främst vore något för friskolor att använda som lockbete för att få elever till sig. Hen menar precis som Lärare 2 att det fysiska mötet är otroligt viktigt och att det händer mycket annat än bara undervisning i skolans värld. Lärare 6 berättar att det kan fungera som ett komplement men hen är knappast någon förespråkare för fjärr- och distansundervisning. Lärare 4 är inne på samma spår och menar att eleverna saknar det sociala och behöver det sociala. Men att det hade fungerat som ett komplement, hen menar att om t ex en klass enbart har en timmes lektion under hela dagen skulle det teoretiskt sett kunnas skötas genom fjärr- eller distansundervisning istället för att eleverna ska ta sig till skolan.

Tror du att du kan ta med dig något av dina 'nyvunna' kunskaper till efter pandemins slut?

Lärare 3, Lärare 1, Lärare 6 och Lärare 4 svarade absolut ja på denna fråga. Lärare 3 menar att man eventuellt skulle kunna använda digitala verktyg som Google Meet till att komplettera muntligt med

elever som inte kan vara i skolan av olika anledningar. Lärare 4 säger att digitala verktyg skulle definitivt varit användbart om en lärare behöver vabba, eller är sjuk och kan inte ta sig till en lektion - alternativt om eleverna bara har en lektion på just den dagen. Lärare 6 menar dessa verktyg även är bra vid eventuella betygssamtal och att det är bra att ha inspelade lektioner eller föreläsningar ifall en lärare inte kan vara närvarande på lektionen av olika skäl. Lärare 1 uttrycker sig relativt negativt jämfört med de andra till tanken på att lärare nu har en viss kunskap om digitala verktyg och hur en undervisning kan ske digitalt. Hen menar att hen är lite rädd för att det har gått för smidigt och att digital undervisning/distansundervisning blir en norm.

6.4.1 Sammanfattning och tolkning av lärarnas svar

De flesta lärare uttrycker många positiva förmågor som har uppstått kring digitaliserat lärande på distans eller genom fjärrundervisning. Nu har lärarna flera verktyg i sin verktygslåda och kan använda sig av eventuellt inspelade föreläsningar, genomgångar eller sin planering flera gånger om för att återigen ge dem en annan väg för att nå eleverna och få igång arbetet igen. Lärarna menar också att även om det har varit en brist att inte kunna tolka och läsa av elever i klassrummet, har de skapat metoder för att ringa upp och enskilt samtala med elever som de upplever skulle kunna ha svårigheter att komma igång med uppgifter eller examinationer. Även om de flesta lärare ser positivt på denna erfarenhet skulle ingen kunna tänka sig att ha heltids fjärr- och distansundervisning i gymnasiet.

Alla intervjuade lärare ser de digitala verktygen som komplement till en fysisk klassrumsundervisning, då som en del lärare hävdar att man får så mycket mer än bara sin utbildning i det fysiska klassrummet. En aspekt av det är ett socialt samspel eller att helt enkelt få komma ut från hemmet. Lärare 4 hävdar till exempel att det kan vara psykologiskt påfrestande för eleverna att inte lämna hemmet och inte byta miljö, vilket hen menar kan påverka deras lärande och få med sig en effekt av depression. Alla lärare tycker att digitala verktyg funkar som komplement och kommer använda sig av olika aspekter av verktygen beroende på behov. Lärarna föreslog att man skulle kunna ha sjukdagar eller missade betygssamtal via Google Meet, alternativt använda sig av inspelade föreläsningar för att fånga upp elever som var sjuka eller inte kunde komma på lektionen, alltså som komplement till en fysisk undervisning.

7. Slutsats och diskussion

I denna del kommer vi att presentera vår slutsats utifrån våra frågeställningar. Vidare kommer vi att föra en diskussion kring vårt resultat och metod för att sedan avsluta med kunskapsbidrag samt förslag på vidare forskning.

7.1 Slutsatser

7.1.2 Digitaliserat lärande under Covid-19 pandemin

Samtliga lärare uppger att de använder sig av videokonferenser under sin undervisning. Här använder de främst sig av Microsoft Teams och Google Meet vilket vi tolkar det som att det verkar vara de populäraste plattformarna ute på skolorna. Lärarna uppger som vi tolkar det, att de digitala verktygen fungerar på ett tillfredsställande vis. Någon uppger att det kan vara problematiskt med elevernas uppkopplingar och att bristen på uppkoppling kan ställa till det i deras lärandesituationer. De flesta menar på att det fungerar bra att hålla genomgångar och lektioner i realtid men det är svårt att uppfatta eleverna och hur de medverkar under lektionerna. Bristen på elevkontakt tolkar vi som att det lyfts främst som det största problematiken i användandet av digitala verktyg. Lärarna verkar ha en varierad syn på sin undervisning och varierade uttryck för hur de kan undervisa. Som vi förstår och tolkar det använder de sig av liknande undervisningsformer som hade skett i en fysisk skola vilket pekar på att lärarnas didaktiska verktyg eventuellt inte skiljer sig särskilt mycket från lärandesituationer i en fysisk skola. De ger uttryck till att använda sig av seminarieformer, inspelade föreläsningar, individuella samtal, skrivuppgifter, muntliga redovisningar, poddar osv. Vilket är didaktiska verktyg som likaväl används i en fysisk skola som i en 'interaktiv'.

7.1.3 Lärarnas uppfattning om lärandet under Covid-19 pandemin

Vi tolkar det som att lärarna inte kan ge en optimal undervisning och stötta eleverna på ett bra sätt utifrån deras tidigare erfarenheter i det fysiska klassrummet. Mot bakgrund av att det digitala videoklassrummet inte tillåter en lärare att läsa av och känna av elever på samma sätt som i det fysiska. De flesta lärarna observera dock övergången från det fysiska till det digitala klassrummet har gått smidigt och att både lärare och elever gör sitt bästa med tanke på situationen som de befinner sig i. Ett flertal av lärare menar att det saknas nödvändiga funktioner för att kunna undervisa som de vill. Frågan är dock om lärarna faktiskt känner till de digitala verktygen tillräckligt bra eller om funktionerna faktiskt saknas.

Utifrån våra tolkningar anser somliga av lärarna att vissa elever som inte förut tog för sig i ett klassrum tar för sig mer i det digitala klassrummet. Samtidigt menar samtliga lärare att svagare elever blir svagare på grund av den digitala fjärr- och distansundervisningen. Som vi tolkar det är det utifrån flera olika perspektiv som beskrivs av ett flertal av lärarna, någon menar att elever inte vågar prata eller be om hjälp i ett digitalt klassrum vilket stjälper deras lärande.

Ett flertal av lärarna menar att det är ett utökat ansvar för eleverna som alla helt enkelt, som vi tolkar lärarna, inte klarar av. Även om det är en utökad närvaro på lärarnas lektioner så betyder det inte att eleverna faktiskt är närvarande i sin lärandesituation då lärarna inte kan använda sin didaktiska förmåga på samma sätt som de hade kunnat i en fysisk undervisningssituation. Ett annat perspektiv består i elevernas faktiska psykiska mående i ett fjärr- och distansundervisningsupplägg. Ett flertal av lärarna menar att den fysiska skolan inte bara är till för undervisning, utan även till för elevernas sociala samspel. En av lärarna hävdar att det är psykologiskt påfrestande för eleverna att inte vara med om några miljöombyten i sin vardag vilket påverkar deras prestationer och i slutändan även deras lärande. Vi tolkar det även som att de flesta lärarna menar att undervisningen saknar en dimension som inte går att efterlikna i det digitala klassrummet. En av lärarna beskriver avsaknaden av denna dimension som att se en film eller att få en film återberättad för sig. Det blir aldrig samma sak. En annan av lärarna menar att eleverna kan läsa hur mycket som helst men utan de dynamiska diskussionerna som följer religionskunskapen når de aldrig samma typ av kunskap. Kontentan blir att det är det fysiska mötet som ger olika fördelar inte går att uppnå i det digitala klassrummet.

7.2 Resultatdiskussion

Digitalt lärande sker överallt på alla typer av skolor. Genom våra intervjuer hör vi hur ett antal lärare ser många positiva och negativa effekter med digitalt lärande. Främst under premisen av fjärrundervisning eller distansundervisning. Lärarna vi intervjuade menade att elevernas lärande minskade. Att elevernas lärande minskade kunde lärarna inte vara direkt säkra på, då examinationsmomenten fungerar som vanligt. Dock kände alla lärare en relativ oro för sina elever, deras situation och hur de kan väldigt lätt bli isolerade. Enligt vår mening kan detta lägga till extra stress för läraren som kan påverka den mentala hälsan negativt vilket i sin tur försämrar lärarnas förmåga att praktisera sitt yrke. Denna dubbla arbetsbörda är något som inte är rimligt för redan högt belastade lärare, här finns det förstås elevhälsoteam som bör vara involverade kring elevernas hälsa men det är oftast inte de som medverkar på lektionerna. Eleverna som ligger i riskzonen för att inte klara kursen är

oftast de tysta/ mindre aktiva eleverna vilket vi tolkar som att de är de eleverna som lärarna är oroliga över.

Lärarna menar på att de tysta eleverna oftast försvinner under den digitala undervisningen. Denna observation och tolkningen som de intervjuade lärarna gjorde stämmer alltså inte överens med det Karlsson (2015, s.123–127) observerade där tysta elever blev starkare och något livligare. Selwyn har en väldigt negativ syn på det digitala lärandet, och menar att en digital verksamhet inte betyder att det är en bra verksamhet (Selwyn, 2015, s.3-4). Selwyns uppfattning om digitala verktyg delas nästan av alla lärare till en viss nivå. Många av lärarna tyckte att digital undervisning var tolererbar men inte nödvändigtvis den bästa formen av lärande. Lärarna tog upp om hur de saknade att kunna läsa av klassrummet, tolka elevernas kroppsspråk och hur de kunde observera och se om elever behövde hjälp tydligare. Lärarna menar dock på att undervisningen och det snabba bytet till digitaliserad undervisning har fungerat relativt bra och att de kan fortsätta relativt normalt med sin undervisning och planering, även om eventuella prov måste göras om till muntliga diskussioner och seminarier. En intressant tanke är dock något som Karlsson lyfter fram i sin text - om hur läraren som hen följde använde det digitala på fel sätt och det var det som resulterade i en missad potential bland eleverna att engagera sig för att hjälpa sin inlärningsförmåga. Här kan resultatet eventuellt vara att lärare inte kan se problematik eller hur de kan misslyckas med att använda digitala verktyg till sin fulla potential på grund av en brist i deras förmåga att själva använda digitala verktyg. Gelfgren (2014, s.101–103) menar att potentialen i religionsämnet är enorm i sina möjligheter att använda digitala verktyg men att detta inte utnyttjas tillräckligt i skolorna. Här är det tydligt att det kan hänga på kompetens eller okunskap kring hur detta kan nyttjas. Men en tolkning kan vara att detta är tidskrävande arbete och kräver ganska mycket av lärarna. Gelfgren hänvisar till ett spel som Second Life vilket absolut kan ha en stor fördel i religionskunskapen men frågan är hur mycket det faktiskt bidrar till elevernas lärande gentemot hur lång tid det tar för läraren (och eleverna?) att lära sig spelet innan det faktiskt ger något. Det är en balansgång med digitala verktyg då det ibland kan vara lika tidskrävande som det kanske hade varit att promenera ner med hela klassen till närmsta kyrka, moské eller synagoga. Däremot är det kanske mer av vikt att använda sig av till exempel QR-koder som kan ge eleverna snabb information om olika materiella ting eller artefakter.

Det kan också vara kopplat till en brist på utbildning inom digitalt lärande vilket visar sig även i vårt resultat då lärarna vid ett flertal tillfällen påpekar att det saknas funktioner i verktygen som i själva verket redan finns i verktygen. Willermark hänvisar också till det ökade trycket från Skolverket att lära sig använda digitala verktyg i sin praktik, men att det är viktigt att se till så att utbildningen blir anpassad

till lärarnas redan satta digitala kompetens (Willermark, 2018, s.102). Under Covid-19 pandemin har några av de intervjuade lärarna fått kortare fortbildning som varade i högst en dag om hur de skulle använda sig av skolans valda digitala verktyg. Denna kurs var dock inte rättvis, då många lärare redan kunde mer eller kunde inget av vad som utbildades på kurserna vilket vi tror kan skapa en digital obalans i hur kompetenta lärare är med digitala verktyg. Detta väcker tankarna om att det kanske istället behövs en vidare och bredare fortbildning inom digital undervisning och digitalt lärande. Även om resultatet inte visade att åldern spelade en roll i vår studie kan fallet fortfarande vara så att kompetenserna skiljer sig åt beroende på ålder, det går alltså till och med att hävda att det vore slöseri med resurser och tid att inte individanpassa eventuell digital fortbildning för lärarna. Att digitalisera skolan är kanske inte möjligt om inte kompetensen hos läraren hänger med. Inte bara rörande lärarnas eventuella brister kring sitt användande av digitala verktyg utan även dess påverkan på elevernas lärande. Utifrån en hermeneutisk ansats tolkar vi Willemarks (2018, s.102) resultat som att lärarnas undervisning behöver anpassas och utvecklas för att passa in med de tekniska lösningar som krävs för att bedriva digitala undervisning. Detta gör, som tidigare nämnts, att det krävs fortbildning för lärarna för att detta ska vara möjligt men att just detta är en komplex process som nästintill kräver sin egen forskning.

Skolverket uppmanar lärare och skolor att utöka sin digitaliseringsprocess kontinuerligt då de anser att den digitala undervisningen är värd det. Även här lyfter Skolverket upp negativa studier och negativa effekter som kan uppkomma vid digital undervisning. En fundering som kommit fram är - när är skolan och lärare tillräckligt digitaliserade? De allra flesta forskare som har lyfts upp tidigare har inte haft en positiv syn till digitala verktyg och pekar på negativa sidor än positiva. Dock lyfts det upp hur det kan vara lärarnas okunskap om digital undervisning som har försämrat många av forskarnas resultat kring hur effektiv digital undervisning kan vara. Dafgård (2020, s.355), precis som många lärare, understryker att digital undervisning bör vara ett komplement till face to face undervisning. Här går det även att lyfta att det eventuellt är där det ska stanna, som ett komplement, det finns en problematik med att jämföra fysisk och digital undervisning då det inte blir en rättvis eller jämbördig jämförelse. Digital undervisning ska bemötas utifrån sina egna styrkor och svagheter och inte utifrån den fysiska undervisningens för och nackdelar. Bara för att ett virtuellt studiebesök inte är detsamma som ett fysiskt studiebesök utesluter det inte att det virtuella kan ha sina fördelar. Det är av vikt att sådana möjligheter utnyttjas och inte ställs emot varandra. Virtuella studiebesök kan till exempel ske under en kortare lektion utan att eleverna och läraren faktiskt behöver lämna salen vilket kan vara av värde i en religionskunskapskurs som kanske inte har de antal timmar som den egentligen hade behövt. Det ena behöver inte utesluta det andra - utan agera komplement till varandra istället.

Lärarna menade också på att det inte bara är deras förmåga att tolka eleverna, utan att även elever kan ha jobbiga situationer hemifrån som eventuellt kan störa deras inläring om de inte kan komma därifrån. Ett par av de vi intervjuade lyfter fram om hur det sociala är viktigt för eleverna och att utan att komma ifrån hemmet och få samtala med andra i deras ålder kan deras mentala hälsa påverkas väldigt negativt vilket är en aspekt ingen av forskarna lyfter upp. I det stora hela är vår tolkning av resultatet att digital undervisning fungerar och kan göras till något roligt och effektivt, men att det ska stanna som ett komplement till en normal, standardiserad klassrumsundervisning. Dafgård (2020, s.356) menar även att det blir en tyngre planering för lärarna att undervisa genom videokonferenser vilket även några av lärarna påpekar då de behöver göra om examinationsmoment samt att det inte är lika lätt att snappa upp vad eleverna behöver. Vi delar denna iakttagelse från Dafgård, men understryker hur forskningen kan se annorlunda ut om lärarna får en utbildning i digitala verktyg och dess användande. Genom Covid-19 pandemin har alla lärare på något sätt fått en interaktion med digitala verktyg vilket även visar på den skiljande kompetensen som fanns bland lärarna. Men genom dessa endagskurser har lärarna fått en gemensam grund att stå på, vilket de flesta lärare uttryckte iallafall som en positiv förmåga de har fått ut från distansundervisningen under pandemin. Vår hermeneutiska tolkning är att om lärare får fortbildning i digital undervisning, antingen som en del av skolan de ska arbeta på eller på lärarutbildningarna, så kan resultaten skifta och tankar förändras, kring skolvärldens digitaliserings diskurser. I nuläget däremot delar vi tankarna om att lärarna bör begränsa sin tillförlitlighet kring teknologin och digitala verktyg. Det är viktigt att lärarna reflekterar över hur och varför de använder digitala verktyg i sin undervisning. Om lärarna kan hålla i en klassrumsundervisning bör de alltså göra det, då vi vet att den undervisningen är effektiv på grund av den mänskliga interaktionen som sker i klassrummet mellan elever och lärare vilket alla lärare vi intervjuade uttryckte.

7.2.1 Misstankens hermeneutik

Vid intervjuer med lärare observerade vi flera gånger att lärarna påpekade en brist på kunskap kring digitala verktyg, att de inte riktigt visste hur programmen skulle användas vid video lektionerna och hur de fungerade. Lärarna gör här dock ingen skillnad på hur man didaktiskt kan undervisa genom digitala verktyg och den teknologiska kunskapen. Lärarna tenderar att dra ihop dessa två separata förmågor och sätta dom i samma fack. Karlsson (2013), som vi tidigare har påpekat, kom fram till att även om läraren kan använda teknologin till att undervisa digitalt, betyder det inte att de bedriver en bra, didaktiskt digital undervisning som möjliggör det digitalas fulla potential (Karlsson, 2013, s.133–138).

Vi märker även vid ett flertal tillfällen att några av lärarna diskuterar digitala verktyg som powerpoint, kahoot och så vidare på ett sätt som att det är självklart verktyg i deras undervisning. Här är det eventuellt läge att tala om en förskjutning av digitala verktyg då digitaliseringsprocessen har snabbat och utvecklats på lärarnas användande av det digitala. Denna förskjutning gör att lärarna i intervjuerna inte räknar in dessa i samtal om digitala verktyg och digitalt lärande. Men som nämnt ovan besvarar inte detta om lärarna faktiskt har bemästrat hur de tidigare digitala verktygen faktiskt kan användas didaktiskt för att nå en bra digitaliserad undervisning. Här är det viktigt att, precis som Willermark nämner, att lärarna får sin fortbildning utifrån vad de har för kompetens tidigare för att utnyttja lärarnas kunskap.

7.3 Metoddiskussion

Då denna studie är gjord med kvalitativ metod och hermeneutisk ansats har det gett oss möjligheten att kunna tolka lärarnas svar och finna svar på studiens frågeställning, vilket har även öppnat upp för lärarna som har getts fria tyglar att tolka våra intervjufrågor. De kvalitativa intervjuerna har gett oss fylliga och utförliga svar som i många fall varit öppna för tolkning, här finns det både för och nackdelar att finna. Nackdelarna har bland annat bestått i att våra frågor ibland har flutit samman då lärarna pratat på. Men genom att ha semistrukturerade intervjuer och en intervjuguide har vi lyckats stävja nackdelarna till viss mån för att få mer precisa tolkningsbara svar. Att förhålla oss till en hermeneutisk metod gjorde även att intervjuernas längd och omfattning var helt beroende av lärarnas svar och intervjuerna varierade stort i tid då den kortaste intervjun varade i 13 minuter och den längsta i uppemot 40 minuter trots att vi hade samma frågor och i samma ordningsföljd. Då våra intervjuer skedde genom videokonferens med Zoom som verktyg och spelades in kunde vi lägga fullt fokus på intervjun istället för att behöva anteckna. Vilket gav oss dynamiska intervjuer och underlättade även under själva transkriberingsprocessen som blev mycket smidig. Vi stötte dock på problem med tekniken vid en av intervjuerna vilket gjorde att den fick spelas in via telefon som bidrog till svårigheter vid transkriberingen men vi lyckades snappa upp helheten. Här fick vi dock ställa en kompletteringsfråga genom Facebook till respondenten (Bilaga 4). En nackdel, precis som resultatet från lärare vs elever visar, är att även vi hade svårt att se kroppsspråk- och ansiktsuttryck hos respondenterna trots att vi hade video. Vilket gör att vår samlade empiri utgår ifrån det verbala språket. Vi har inte heller valt att ta hänsyn till respondenternas kön, geografisk spridning, erfarenhet eller deras ålder i vårt resultat eller diskussion då vi inte anser att det finns några tydliga mönster utifrån resultatet. Trots att vi trodde vi att skulle kunna se mönster utifrån en existentiellt inriktad hermeneutik fokuserad på respondenternas

ålder. Möjligtvis att det hade funnit tydligare mönster om vår urvalsgrupp varit mer omfattande än sex respondenter.

Vi vill även lyfta ytterligare en kritik mot vår studie som är långsiktighet, då studiens undersökningar utgår ifrån en ganska kort period på en och en halv månad är det svårt att dra några långsiktiga slutsatser utifrån vårt resultat. Studiens kvalitet kan påverkas av ett flertal olika parametrar. Till exempel hur vi har formulerat våra frågor, i vilken ordning vi ställer frågorna, hur vi som håller i intervjun beter oss samt hur respondenten tolkar våra frågor. Vi inser att den mänskliga påverkan på intervjun gör att det inte går att säkerställa full validitet. Men för att sträva mot en valid intervjustudie har vi inte lagt några värderingar i våra frågor, vi har försökt vara neutrala i våra ordval och i våra uttryck. Hela tanken om att frågorna ställs ur en hermeneutisk ansats utgår ifrån att det inte finns några svar som är fel vilket även har ökat respondenternas trygghet. För att få respondenterna att känna sig trygga har vi upplyst dem om de etiska ställningstagande vi tar samt informerat om studiens syfte och hur deras medverkan faktiskt påverkar vilket ökar tillförlitligheten. I vår metoddel har vi kontinuerligt belyst våra val och metoder för att genomföra studien vilket ökar studiens tillförlitlighet och kvalitet. I vårt användande av begreppen tillförlitlighet och validitet utgår vi ifrån Brymans tolkningar (Bryman, 2011, s.351–356).

7.4 Kunskapsbidrag

Denna studie har sett över tidigare forskning angående digital undervisning, samtalat med verksamma lärare och tolkas deras svar på intervjufrågor. Studien har bidragit med kunskap om hur lärare arbetar med digitaliserat lärande under Covid-19 pandemin men även under fjärr- och distansundervisning. Studien har även lyft hur religionslärare anser digitaliserad undervisning påverkar elevers lärande. Resultatet visar att fjärr- och distansundervisning är ett väl fungerande komplement till fysisk undervisning men att det främst är kommunikativa svårigheter som gör att det inte bör vara mer än ett komplement. Studien visar även också på hur snabbt det svenska skolsystemet kan anpassa sig till en nödvändig, krävande digital undervisningssituation med ett fungerade resultat för lärare när det gäller deras arbetsbelastning, förmåga att kunna lära ut och möjligheter till examination för eleverna. Studien visar även hur lärare arbetar under Covid-19 pandemin.

7.5 Fortsatt forskning

Det vore av intresse att fortsätta forska på hur de långsiktiga konsekvenserna av fjärr- och distansundervisning faktiskt påverkar eleverna men även hur det påverkar lärarna och deras undervisning. Då resultatet visar att svagare elever blir svagare och att påverkan kanske inte är så

omfattande hos de starkare eleverna vore det intressant att se om ett resultat hade varit likt vårt även under ett mer långsiktigt perspektiv. Då vår undersökning och studie utgår ifrån lärarnas erfarenheter av skolstängningarna mellan den 18/3–28/4 är det svårt att dra några slutsatser om långsiktiga effekter av fjärr- och distansundervisning. Studiens resultat visar att lärarna inte har förändrat sin undervisning något nämnvärt. Vilket kan vara ett tecken på att lärare behöver fortbildning i hur digital undervisning bör gå tillväga vilket kan vara av värde att forska vidare på. En annan forskningsbas som kan uppkomma är perspektivet hos eleverna. Hur känner eleverna att deras lärande påverkas, hur känner eleverna när det sociala tas bort och hur känner eleverna när miljön blir väldigt monotont genom att bara sitta hemma är bara några exempel på eventuell problematik man kan lyfta.

8. Källförteckning

8.1 Tryckta källor

- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Dunkels, E. & Lindgren, S. (red.) (2014). *Interaktiva medier och lärandemiljöer*. Malmö: Gleerups.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Gelfgren, S i Dunkels, E. & Lindgren, S. (red.) (2014). *Interaktiva medier och lärandemiljöer*. Malmö: Gleerups.
- Illeris, K. (2015). *Lärande*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) (2012). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. (2., [rev. och uppdaterade] utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Löfstedt, M. (red.) (2011). *Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (1991). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pålsson, S i Dunkels, E. & Lindgren, S. (red.) (2014). *Interaktiva medier och lärandemiljöer*. Malmö: Gleerups.
- Westlund, I i Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

8.2 Digitala källor

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research Methods in Education*: Vol. Eighth edition. Routledge.

Dafgård, L. (2020). *Digital distance education: a longitudinal exploration of video technology*. Diss. (sammanfattning) Göteborg : Göteborgs universitet, 2020. Göteborg. Hämtad från:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/62810/3/gupea_2077_62810_3.pdf

Folkhälsomyndigheten. (2020). *Frågor och svar om Covid-19*. Solna. Hämtat: 01/04-2020. Hämtad från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/fragor-och-svar/>

Folkhälsomyndigheten. (2020). *Alla har ett ansvar att förhindra smitta av Covid-19*. Solna. Hämtat: 21/04-2020. Hämtad från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/alla-har-ansvar-att-forhindra-smitta-av-covid-19/bromsa-smittan--det-har-kan-du-som-privatperson-gora/>

Karlsson, A. (2015). *Vilket religionskunskapsämne? [Elektronisk resurs] : ämneskonstruktioner i religionskunskap på gymnasiet med samtalsförhandlingar i centrum*. Licentiatavhandling Karlstad : Karlstads universitet, 2015. Karlstad.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2020). *SKOLOR OCH BARNOMSORG*. Solna. Hämtat: 21/04-2020. Hämtad från:
<https://www.krisinformation.se/detta-kan-handa/handelser-och-storningar/20192/myndigheterna-om-det-nya-coronaviruset/information-om-skolor>

Neil Selwyn (2015): *Minding our language: why education and technology is full of bullshit ... and what might be done about it*, Learning, Media and Technology, DOI: 10.1080/17439884.2015.1012523 Hämtat från: <http://dx.doi.org/10.1080/17439884.2015.1012523>

Skolverket. (2018). *Digitaliseringen i skolan – möjligheter och utmaningar*. Skolverket. Stockholm. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/getFile?file=3971>

Skolverket. (2011). LGY11. *Skolverket*. Stockholm. Hämtad från:

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistiskt-samhällsvetenskaplig forskning* (ISBN:91-7307-008-4). Hämtad från:

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Willermark, S. (2018). *Digital Didaktisk Design: Att utveckla undervisning i och för en digitaliserad skola*. Diss. Trollhättan. Hämtad från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1174749/FULLTEXT01.pdf>

Bilaga 1 - Intervjuguide

Intervjuguide

Studiens syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur digitalt lärande och undervisning sker under Covid-19 pandemin i religionskunskapsämnet på gymnasienivå. Samt synliggöra religionslärares uppfattning om hur elevers lärande eventuellt påverkas av det digitala lärande som följt Covid-19 pandemin. Frågeställningar som kommer besvaras i studien,

Studiens frågeställningar

Hur sker digitaliserat lärande under Covid-19 pandemin?

Hur uppfattar religionslärare i gymnasiet att digitaliseringen under Covid-19 pandemin påverkar elevers lärande i religionskunskap?

Intervjufrågor

Vill du börja med att berätta lite om dig själv?

- Ålder?
- Erfarenhet som lärare?
- Erfarenhet av religionsämnet?

1. Hur har din religionsundervisning förändrats under rådande skolstängning?
2. Anser du att skolstängningar påverkar religionsundervisningen positivt eller negativt?
3. Tror du att den digitala religionsundervisningen påverkar elevernas lärande?
 - a. Hur?
4. Var du bekant med digitala verktyg innan skolstängningen?
 - a. Hur då?
 - b. Om ja, I vilken utsträckning använde du digitala verktyg tidigare?
5. Har du lärt dig något nytt under skolstängningen?
 - a. Tror du att du kan ta med dig något av dina 'nyvunna' kunskaper till efter pandemins slut?
 - i. **Om ja**, vad?

ii. **Om nej**, varför?

6. Anser du att klassrumsdynamiken är densamma i det 'digitala klassrummet' som i det fysiska klassrummet?
 - a. Elever som tidigare tog för sig, tar de för sig på samma sätt och tvärtom?
7. Hur kommunicerar ni lärare med varandra?
8. Hur går du tillväga vid eventuella examinationsmoment?
 - a. Hur anser du att provsituationer fungerar nu?
9. Har du personligen stött på några positiva eller negativa effekter av att använda digitala verktyg i din undervisning?
10. Kommer du att använda dig av mer digital undervisning i din framtida religionsundervisning?
11. Tror du att det kan finnas en framtid för distansundervisning på gymnasieskolan med dina nyvunna erfarenheter i beaktande?
 - a. **Om ja**, kommer undervisningen vara densamma? Varför då?
 - b. **Om nej**, varför tror du så?

Bilaga 2 - Samtyckesblankett

MALMÖ HÖGSKOLA

På lärarutbildningen vid Malmö universitet skriver studenterna ett examensarbete på avancerad nivå. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie, utifrån en fråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid skolor, i form av t.ex. intervjuer och observationer. Examensarbetet motsvarar 15 högskolepoäng, och utförs under totalt 10 veckor. När examensarbetet blivit godkänt publiceras det i Malmö universitets databas MUEP (<http://dspace.mah.se/handle/2043/599>).

Lärande och Samhälle
01/04-2020

SAMTYCKESBLANKETT

Hej! Vi är två ämneslärarstudent vid namn Anton Nilsson och Emil Cederholm från Malmö Universitet som ämnar att göra en studie om digitalt lärande under rådande Covid-19 pandemi och dess effekter på gymnasieskolan och dess religionsundervisning. Vi är för närvarande på termin tio och denna studie är vårt examensarbete som vi ämnar vara färdiga med juni 2020.

Denna studiens syfte,

Syftet med denna studie är att undersöka hur digitalt lärande och undervisning sker under Covid-19 pandemin i religionskunskapsämnet på gymnasienivå. Samt synliggöra religionslärares uppfattning om hur elevers lärande eventuellt påverkas av det digitala lärande som följt Covid-19 pandemin.

För att kunna genomföra denna studie tänker vi därför göra intervjuer med verksamma religionslärare under vårterminen 2020. Med tanke på att intervju kommer ske avtalad tid under v.15-18 2020. Dessa ämnar vi att göra antingen fysiskt (vid fysiskt kommer ljudinspelning ske med mobiltelefon eller bärbar dator) eller genom diverse digitala verktyg (Skype, Zoom, Messenger) som tar upp video och ljud. Dessa tänker vi spela in för vidare transkribering för att kunna analysera intervjuerna på djupet. Vi kommer inte någonstans i vår text att skriva ut namn eller någonting som kan avslöja vem det är som intervjuas. Samtliga uppgifter, filer och dokument kommer vi att hålla för oss själva, handledare, opponenter samt examinator för att sedan raderas efter examensarbetets slut.

Vi vill vidare hänvisa till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och påvisa att vi vid alla hänseende kommer att hålla oss till dessa principer.

Vidare vill vi även påpeka att varje deltagare har alltid rätt att avbryta sin medverkan när som helst under arbetsprocessens gång utan några konsekvenser. Samtliga deltagare kommer att aidentifieras i det färdiga arbetet.

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer,
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 01/04-2020)

Malmö universitet är personuppgiftsansvarig för behandlingen. Samtycket som lämnas i samband med denna blankett kan när som helst återkallas och uppgifterna kommer då inte längre att behandlas utan annan rättslig grund. Du kan ta del av det som har samlats in genom att kontakta Emil Cederholm (Uppgifter i sidhuvud) och har du frågor eller synpunkter som rör behandlingen av personuppgifter kan dessa ställas till universitetets dataskyddsombud (dataskyddsombud@mau.se). Klagomål som inte kan lösas tillsammans med universitetet kan lämnas till Datainspektionen.

Intervjupersonens underskrift och namnförtydligande

.....

Kontaktuppgifter till intervjupersonen (tfn nr, e-mail):

.....

Ansvarig handledare på Malmö universitet:

.....

Kursansvarig på Malmö universitet:

.....

Kontaktuppgifter Malmö universitet:

www.mah.se 040-665 70 00

Vid ytterligare frågor får ni mer än gärna kontakta oss! :)
Med vänliga hälsningar Emil Cederholm och Anton Nilsson

Information om Malmö universitets behandling av personuppgifter

Personuppgiftsansvarig

Malmö universitet

Dataskyddsombud

dataskyddsombud@mau.se

Typ av personuppgifter Namn, bild, ljud och/eller filmklipp samt ditt samtycke till att Malmö universitet behandlar dessa personuppgifter.

Ändamål med behandlingen

För att möjliggöra undervisnings- och examinations-situationer i skolmiljö för studenter vid Malmö universitets Ämneslärarutbildning.

Rättslig grund för behandling Ditt samtycke.

Mottagare Personuppgifterna kommer endast användas i utbildningssyfte inom ramen för Ämneslärarprogrammet vid Malmö universitet och kommer inte att spridas vidare till någon annan mottagare.

Lagringstid Malmö universitet kommer spara dina personuppgifter så länge de behövs för ovan angivet ändamål eller till dess att du återkallar ditt samtycke. Efter genomförd kurs/program kommer person-uppgifterna att raderas. Malmö universitet kan dock i vissa fall bli skyldiga att arkivera och spara personuppgifter enligt Arkivlagen och Riksarkivets föreskrifter.

Dina rättigheter Du har rätt att kontakta Malmö universitet för att 1) få information om vilka uppgifter Malmö universitet har om dig och 2) begära rättelse av dina uppgifter. Vidare, och under de förutsättningar som närmare anges i dataskyddslagstiftningen, har du rätt att 3) begära radering av dina uppgifter, 4) begära en överföring av dina uppgifter (dataportabilitet), eller 5) begära att Malmö universitet begränsar behandlingen av dina uppgifter. När Malmö universitet behandlar personuppgifter med stöd av ditt samtycke, har du rätt att när som helst återkalla ditt samtycke genom skriftligt meddelande till Malmö universitet. Du har rätt att inge klagomål om Malmö universitets behandling av dina personuppgifter genom att kontakta Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm

Bilaga 3 - Inlägg på Facebook

Hej! Jag heter Emil och studerar till ämneslärare (religion och historia) på Malmö Universitet. Jag är inne på sista terminen vilket betyder examensarbete!

Jag och en klasskamrat, Anton, till mig har nu påbörjat examensarbetet och ämnar att göra intervjuer med verksamma religionslärare. Vårt syfte i vår studie är att undersöka hur digitalt lärande och religionsundervisning sker i gymnasieskolan under rådande pandemi med hänsyn till skolstängningarna. Men även att se hur religionslärare uppfattar om elevers lärande eventuellt påverkas av det digitala lärande (och distansstudierna) som följer av covid-19 pandemin.

Därför undrar vi om det finns någon här som är intresserad av att medverka i studien?

Intervjuerna sker fysiskt eller genom skype, zoom eller andra video/ljudupptagande verktyg. Vi är väldigt flexibla och anpassningsbara med tider och räknar med att intervjun inte kommer ta mer än 30-40 minuter.

Om det är intressant så är det bara att kontakta mig antingen här på facebook eller på min eller antons emailadress! 😊

Emilfcd92@gmail.com

Antonn.nilsson1996@gmail.com

Bilaga 4 - Kompletteringsfråga

Hej X! Hoppas allt är bra. Vi har haft lite störningar med ljudupptagningen så vi har missat på en punkt vi skulle behöva ha svar på. Hur länge har du varit verksam inom skolvärlden - och religionsämnet? /Mvh Emil Cederholm